

André BOLLAERT

**DE VERERING VAN DE
HEILIGE DONATUS**

**DE
⚡⚡ DONDERHEILIGE ⚡⚡**

bij de kaffoto: Het beeld van de heilige Donatus in de kerk van Poesele (foto: Antoine Janssens).

V O O R W O O R D

Deze brochure heeft niet de bedoeling de lezer de gehele geschiedenis van de Donatusverering voor te schotelen, hiervoor beschikken we over te weinig gegevens wat betreft de lokaliteiten die buiten Vlaanderen gelegen zijn. In de eerste plaats is zij bedoeld als aanvulling bij de tentoonstelling. De tekst is dan ook in die zin aangepast.

Het zou ons nooit mogelijk geweest zijn zoveel gegevens te verzamelen over Vlaanderen indien de heer M. Broeckhove niet na de Tweede Wereldoorlog begonnen was met het opstellen van een studie welke in 1959 en 1960 door de Oostvlaamse Volkskundigen werd gepubliceerd. De heer Broeckhove hield er trouwens aan ons een vijftigtal documenten en afbeeldingen in verband met de Donatusverering over te maken waarvan een deel in deze brochure en in de tentoonstelling zijn opgenomen. Onze oprechte dank hiervoor. Van kanunnik English verscheen terzelfdertijd in het Westvlaamse Biekorf eenzelfde studie over de Donatusverering in West-Vlaanderen. Dat onze gegevens over deze provincie het compleetst zijn danken we niet enkel aan de hoger genoemde studie maar ook aan het feit dat M. English, bij zijn overlijden, zijn gehele archief overmaakte aan het Provinciaal Archief te Brugge, inclusief zijn persoonlijke notities over de Donatusverering welke voor een groot deel niet in zijn studie verwerkt waren. Van deze onverwachte bron hebben we dan ook gretig gebruik gemaakt.

Van de heer Roger Tuytschaever uit Gent ontvingen we heel wat gegevens over de Donatusverering in Frans-Vlaanderen. Een onderzoek ter plaatse liet ons toe deze enigszins te vervolledigen. Voor de informatie over het Eifelgebied konden we beroep doen op de bereidwillige medewerking van E.H. J.M. Ohlert, kerkarchivaris te Bad Münstereifel terwijl E.P. Noë, archivaris van de E.P. Minderbroeders te Gent, ons enkele oude devotieboekjes bezorgde die ons toelieten een blik te werpen op de Donatusverering bij onze Noorderburen.

Bij het Waalse landsgedeelte kregen we de zeer gewaardeerde medewerking van Mgr. L. De Kesel, hulpbisschop van het bisdom Gent, die naast enkele praktische wenken, voor ons alle parochiekerken in Wallonië opzocht waar onze heilige de liturgische patroon is. Jammer genoeg zijn we pas laat begonnen met het verzamelen van gegevens over dit landsdeel en bleef een groot aantal van onze brieven onbeantwoord. Dit was trouwens ook het geval voor Vlaanderen waar van de honderd verstuurde brieven zeker een zesde onbeantwoord bleef.

Deze brochure en de tentoonstelling zouden er waarschijnlijk niet gekomen zijn ware er niet E.H. VAN DEN HEUVEL uit Knokke geweest die we, anderhalf jaar terug, als een der eersten van onze bedoelingen op de hoogte brachten. E.H. Jozef Van den Heuvel, een geboren Nevelaar, die op vandaag als een der grootste specialisten op het gebied van heiligenverering en volksgeloof in Vlaanderen mag beschouwd worden, kwam zich regelmatig van de stand van zaken vergewissen en bracht ons steeds nieuwe gegevens aan. Voor zijn medewerking en interesse zijn we hem dan ook ten zeerste dankbaar. Speciaal willen we hier toch ook de heer Antoine Janssens vermelden, conservator van het Museum Rietgaverstede te Nevele, op wiens medewerking we steeds ten volle konden rekenen tijdens onze

opzoekingen. Dank ook aan allen die ons op een of andere manier informatie verschaften en wiens onbaatzuchtige hulp toch een speciale vermelding verdient. We hebben het dan ook wenselijk geacht de namen van deze personen achteraan in deze brochure op te nemen.

I N L E I D I N G

Bij de verwerking van onze gegevens, die we getracht hebben zo beknopt mogelijk te houden, hebben we bewust nagelaten iedere keer de bronvermelding op te geven omdat dit teveel ruimte zou in beslag nemen. We hebben echter gehoopt, met de achteraan bijgevoegde bibliografie, dit tekort op te lossen.

Voor de parochies waar we enkel beschikken over het gegeven dat er een relikwie is (of was) gebruiken we de letter R + het jaartal van toekenning, indien dit gekend is.

De naam "DONDERHELLIGE" hebben we ontleend uit de teksten van kanunnik English omdat ons inziens geen betere bijnaam kon gekozen worden voor de H. Donatus, één der populairste weerheiligen die ons volk ooit kende. Vooral gedurende de 18de eeuw kenden slechts weinig heiligende populariteit die onze "donderheilige" toen genoot.

Na een korte voorgeschiedenis van het verweer van onze voorouders tegen hagel en bliksem volgt de Donatuslegende en het beknopte verhaal van het ontstaan van zijn verering. Daarna bespreken we in het kort de devotie tot de heilige per land en per provincie, dit met een korte beschrijving van deze verering per gemeente.

Beginnend met de Duitstalige gebieden gaan we verder met het Groot-Hertogdom Luxemburg, Nederland en Frans-Vlaanderen om te eindigen met België waar de provincies in alfabetische volgorde behandeld worden.

Voor de tentoonstelling wordt dezelfde volgorde gebruikt.

H E T Z O E K E N N A A R B E S C H E R M I N G T E G E N
 H A G E L D O N D E R E N B L I K S E M B I J O N Z E
 V O O R O U D E R S

Moderne mensen zoals wij lijkt ieder verschijnsel zo vanzelfsprekend dat we er een uitleg voor vinden of menen te vinden. De ouderen onder ons echter hebben het meegemaakt dat er nog geen elektriciteitsvoorziening was in de dorpen. Enkel een kleine petroleumlamp in huis en voor de rest alles donker, helledonker. Het is best te begrijpen dat men ineenkromp van angst als het firmament plots door een onverklaarbaar hemels vuur werd opengereten en dat dit verschijnsel gepaard ging met een oorverdovende knal en een lang natrillend, waarschuwend, gerommel. Of als bij klaarlichte dag, tijdens de warme zomers, zich zwarte wolkenmassa's samentroepten om daarna opnieuw de hemel te zien openrijten en het vernietigend hemels vuur naar de aarde te zien richten, alles verwoestend waar het de grond raakte. Om dan nog te zwijgen van de stortregens die daarmee gepaard gingen, die op enkele uren tijd de oogst konden vernielen of schaden met veelal voedseltekort tot gevolg.

Tegen deze (boven)natuurlijke elementen moest men zich teweestellen. In die teweestelling zal het vooral de fantasie zijn die het haalt op het verstand bij de primitieve mens. In een gevoelstoestand van angst ziet men alles ireëel, groter, dichter, gevaarlijker. Wie een blikseminslag meegemaakt heeft op vijftig meter afstand zou durven zweren dat het er tien of vijf waren. Bij vele volkeren bestond de gewoonte lawaai te maken, te imiteren, met de bedoeling hij die kwaad is daarboven gunstig te stemmen of zijn toorn te mildereren. Zo klopten de negers, in het vroegere Kongo, op hun tam-tam. Andere Afrikaanse stammen en ook bepaalde Indiaanse stammen maakten een hels lawaai, als wilden ze het gedonder evenaren of overstemmen om zo hun vrees te overwinnen. Ook het brengen van offers komt praktisch bij iedere primitieve volksstam voor.

Bij de meer gecultiveerde volkeren werden deze gebruiken in zekere mate overgenomen maar dan op een meer verfijnde manier.

Hier komt het luiden van klokken en het rinkelen van bellen voor het eerst op de voorgrond. Reeds ten tijde van Mozes is er sprake van het gebruik van belletjes bij de Semieten. Bij de Grieken was Dionysios de beschermgod van het land en vooral van de vruchtbaarheid van de velden en de tuinen. Op hun bewerkte akkers plaatsten de boeren een beeldje van de god, omhangen met kleine klokjes. Onder invloed van de Romeinse bezetting is deze cultus doorgedrongen tot onze gewesten waar in de dorpen langs de Seine verschillende van deze klokjes werden teruggevonden. De heidense volkeren deden hun vee en huisdieren belletjes aan om hen te beschermen tegen de schadelijke demonen en de boze machten, vooral deze van uit de lucht. En kennen we in de christelijke iconografie niet de afbeelding van Sint-Antonius, woestijnvader, met zijn varken de bel om de hals hangend.

De Kerk, die zich steeds met man en macht verzette tegen de heidense gebruiken, heeft verschillende van deze gebruiken gekerstend. Dit zien we ook met de klokken. De Kerk heeft de klokken niet uitgevonden maar overgenomen, en hun betekenis aangepast. Reeds in de vijfde eeuw hingen de eerste klokken in de kerktorens. Zij werden toen reeds gebruikt om de gelovigen uit te nodigen naar de diensten, om geluid te worden bij brand, om hulp te roepen bij gevaar, om triomfen te vieren bij overwinning. De kleine huis-klokjes, die vooral hier door de Germanen gebruikt werden, mochten niet meer gewijd worden. Toch zal dit bijgeloof, tot zelfs in onze hedendaagse tijd, op sommige plaatsen nog stand houden. In Vlaanderen bleef de gewoonte bestaan het "onweer te luiden". In oude stadsrekeningen van Gent uit de 16de eeuw zijn hier nog sporen van terug te vinden. Dat die gewoonte de goedkeuring der Kerk meekreeg blijkt uit het volgende besluit op het Concilie van Milaan in 1576 waar volgende tekst aangenomen werd :

"Tegen het geweld des Donders of Blixems is er niet zo zekerder als het afschieten van grof geschut, het luyden van groote Klokken en inzonderheyd in 't beginsel des Blixems, want alle sterck geluyd is wonderlyck en snel doordringende door de lucht en drijft de Donder-Wolken op ander plaatsen."

Naast het luiden der klokken en bellen als afweermiddel tegen donder en bliksem werden ook offers gebracht en amuletten gedragen. Het offeren van bijlen was o.a. een Germaanse gewoonte, terwijl de

vrouwen de hamer van Thor (Donar), de Germaanse god van donder en bliksem, als zilveren sieraad aan een halsketting droegen. Bijl en hamer genoten een enorme populariteit bij de Kelten als geluksbrenger en afweermiddel. Volgens sommigen zou deze cultus teruggaan tot in het Steentijdperk. Aan Thor werden ook offers gebracht uit de natuur en werden magische tekens op stenen ingerfd, hagelrunen genoemd, die in de velden werden geplaatst met de bedoeling de dondergod gunstig te stemmen. Deze hagelrunen zullen later vervangen worden door hagelkruisen in hout of steen doch ditmaal toegewijd aan een weerheilige. Ook het offeren van eieren voor het bekomen van goed weer is reeds een zeer oud gebruik. Dit gebeurde vooral rond Pasen. Het nuttigen van eieren was immers verboden tijdens de Vasten. Later werden de eieren naar de kerk gebracht om gewijd te worden en terug meegenomen naar huis. Zo is ook niet moeilijk te begrijpen hoe de gewoonte ontstaan is met Pasen de kinderen op paaseieren te vergasten. Deze offergewoonte is lang bewaard gebleven, want in Vlaanderen was het zowat overal het gebruik aan de H. Clara eieren te offeren voor het bekomen van 'schoon weer'. Overal ontstonden streekgebonden gebruiken waarvan de oorsprong niet altijd duidelijk te achterhalen is. Zo was het o.a. in de streek van Aalst de gewoonte een kaars te laten branden tijdens het onweer en bij iedere donderslag werd volgende zin herhaald "en het Woord is Vlees geworden". In West-Vlaanderen, sommige delen van Brabant, en bij ons kende men het "kerstblok" als beveiliging tegen blikseminslag. Men liet een groot blok hout in de open haard branden tijdens de kerstnacht maar zorgde ervoor dat het niet geheel opbrandde. De overblijfselen van het blok werden onder een bed gelegd of op een veilige plaats opgeborgen. In sommige streken werd het zelfs naast de schouw gelegd tijdens een onweer. Dit gebruik diende jaarlijks herhaald. Ook de plantenwereld speelde een belangrijke rol in het verweer tegen bliksem en donder. Zo werden aan de laurier bovennatuurlijke krachten toegekend als verweermiddel tegen blikseminslag. Tijdens een onweer zal de keizer steeds zijn laurierkroon dragen omdat de overlevering leerde dat de bliksem nimmer een laurierboom trof. En welke wondere krachten bezit de palm niet ? Gewijde palm in wijwater gedrent, en besprenkeld over velden en huizen tijdens een onweer, zal deze vrijwaren van hagel en bliksem. Laten wij nog steeds niet onze palm wijden op Palmzondag om daarna op iedere

dapperheid en wijsheid werd Donatus na korte tijd aangesteld als bevelhebber van deze troepen. Hij slaagde erin een zodanige tucht en orde te onderhouden die alom geroemd werd en de laatste heidenen uit zijn leger werden door hem bekeerd tot het Christendom.

Nu werd het Romeinse Rijk van alle kanten bestookt door Kelten, Marcomannen en Vandalen die door de in hun landen heersende hongersnood de Roomse gebieden gingen aanvallen. Marcus-Aurelius, opgestookt door de priesters van de Romeinse afgoden, gaf de schuld van deze aanvallen aan de Christenen en verplichtte hen de afgoden te aanbidden ofwel de marteldood te sterven. Daar de Christenen geen gevolg gaven aan deze bedreiging ondergingen velen een gruwelijke marteldood. Doch het bloedvergieten van honderdduizend onschuldigen deed het tij niet keren, integendeel de dreiging der aanvallers werd groter. De Romeinse troepen telden reeds meer dan twintigduizend doden en drieduizend legioensoldaten waren gevangen genomen. Het hoofd van de Pretoriaanse wacht is toen naar de keizer getogen om hem te verzoeken Donatus te ontbieden en deze te vragen wat hij doen moest bij deze zware bedreiging. Donatus stelde voor aan het hoofd van zijn troepen tegen de vijand zelf ten strijde te trekken en zo geschiedde. Op het slagveld heerste een verzengende hitte die de ondergang van de Romeinse troepen dreigde te veroorzaken. Toen bad Donatus tot de hemel en zie, zijn gebed werd verhoord. Op de legers der Christelijke Romeinen viel een zachte verkwikkende regen en de legers der belagers werden geteisterd door een hels onweer, hagel, donder en bliksem met de nederlaag der barbaren tot gevolg. Vandaar de naam die men later zou geven aan het legioen van Donatus "LEGIO FULMINATA" (bliksemlegioen).

De keizer, die zeer ingenomen was met deze verassende overwinning, liet het verhaal van de strijd uitbeelden op een zuil die te Rome werd neergezet, thans gekend als de zuil van Marcus-Aurelius. Hij liet tevens uitvaardigen dat het voortaan verboden was nog langer de Christenen schade te berokkenen of te vervolgen. Overtredingen werden met de dood bestraft. Donatus werd tot hoofd van de Pretoriaanse wacht benoemd, een zeer hoge onderscheiding in het Romeinse Rijk. Na deze overwinning werd Donatus door de stad met roem en eerbewijzen overladen en vele Romeinse officieren bekeerden zich tot het Christelijk geloof. Deze successen waren ook Alexandria, de nicht van de keizer, niet ontgaan. Zij was smoor-

verliefd geworden op de jonge veldheer en zijn succes. Donatus die de gelofte van kuisheid en zuiverheid tegenover God had afgelegd kon op haar amoureuze voorstellen niet ingaan en trachtte haar zoveel mogelijk te ontwijken waardoor Alexandria's liefde omsloeg in blinde haat. Door een list slaagde Alexandria erin Donatus naar het keizerlijk paleis te lokken en wilde hem ertoe bewegen een offer te brengen in de tempel van de god Jupiter. Donatus, die op dit voorstel niet kon ingaan, keerde de prinses de rug toe en ging heen. Om haar wraakzucht, omwille van de veelvuldige afwijzingen, te bekoelen ging de prinses haar toevlucht zoeken tot de keizer hem allerhande verzinsels opdissende over Donatus die de keizer en het Romeinse Rijk vijandig gezind zou geworden zijn. De keizer, die blijkbaar alle diensten die hij van Donatus ontvangen had vergeten was, liet zich door deze listige vrouw overhalen de veldheer te arresteren en te laten opsluiten. Donatus werd voor heidense rechters gesleept, die hem vooral het voorval met de tempel van Jupiter zeer kwalijk namen. Hij werd veroordeeld tot de doodstraf door onthoofding. De wraakzucht van Alexandria was zo groot dat zij opdracht gaf Donatus te laten onthoofden in haar paleis en de terechtstelling persoonlijk bijwoonde. Zo werd Donatus niet alleen een martelaar van de liefde tot God maar ook een martelaar der zuiverheid en kuisheid. Toen de moeder van Donatus hoorde dat haar zoon gehalsrecht was dankte ze God omdat haar zoon de martelaarskroon mocht dragen en toog ze naar het paleis om zijn lichaam te halen. Ze verzamelde al het bloed in een fles en vervoerde het lichaam naar haar woning. Daar werd Donatus gebalsemd en in een kist gelegd. Vervolgens werd het gebalsemde lichaam overgebracht naar de Catacombe van St.-Agnes. Kort daarop stierf ook de deugdzame Flaminia en vervoegde ze haar zoon in de hemel.

Aldus in het kort het verhaal van LACTANTIUS, verschenen in 1770. Op enkele kleine varianten na werd bijna steeds dezelfde legende van de H. Donatus in de devotieboekjes afgedrukt. In de 19de eeuw zal deze uitvoerige beschrijving meestal niet meer voorkomen en in de korte levensbeschrijving van de heilige zal eerder het woord 'waarschijnlijk' vermeld staan als het gaat om de levensgeschiedenis van onze donderheilige. Men geeft toe dat men in de kerkelijke gedenkschriften erweinig van terugvindt.

H E T O N T S T A A N E N D E V E R S P R E I D I N G
 V A N D E D O N A T U S V E R E R I N G

Sinds de herontdekking der Romeinse catacomben in 1578 zijn de daar ontdekte begraafplaatsen de grote leveranciers geweest van de relikwieën. Iedere kloostergemeenschap stelde er immers prijs op het volledige gebeente van een Heilige Martelaar te bezitten. Vooral na 1629 had een echte plundering plaats van de soms meest interessante graven om er de relikwieën uit te halen en de wereld rond te verspreiden. Gezien op de graven meestal geen naam voorkwam werd aan de stoffelijke resten van de gevonden martelaren een naam gegeven. Zo werden in 1649, in de St.-Agnescatacomben, de stoffelijke resten gevonden van een martelaar die men DONATUS doopte. Deze resten bestonden uit het hoofd, vijf tanden, zes grote en verschillende kleine beenderen, een hoeveelheid as, een aarden graflamp, een gebroken flesje met bloedsporen, drie grote ijzeren ringen en een onbekend voorwerp dat eertijds als een foltertuig werd aanzien.

Toen in 1652 de Jezuïten te Münstereifel een nieuw college bouwden werd door de tussenkomst van de generaal der Jezuïten te Rome "het heilig lichaam" van Donatus aan hen geschonken. Eind juni 1652 kwamen de relikwieën te Euskirchen aan. Pater Heerde, belast met de overbrenging van de stoffelijke resten naar Münstereifel, droeg eerst te Euskirchen het misoffer op. Tijdens de eredienst brak een geweldig onweer los en plotseling werd de pater getroffen door de inslaande bliksem. Als bij wonder werd hij slechts licht gewond. Dit gebeuren liet een enorme indruk na op de aanwezige gelovigen. Het gespaard blijven van pater Heerde toonde voor hen aan dat deze heilige martelaar de beschermheilige moest zijn tegen de schadelijke gevolgen van donder en bliksem. Na een week was pater Heerde volledig hersteld en konden de relikwieën vol lof en luister naar Münstereifel worden overgebracht.

Latere gebeurtenissen zullen het geloof in de H. Donatus nog doen

toenemen. In 1685 werden Münstereifel en omgeving gespaard toen de oogst in de ganse omgeving vernield werd door meerdere onweders. In 1700 brak brand uit in het Jezuïtencollege. Toen de paters de relikwieën van de heilige Donatus bij de vuurhaard brachten draaide de wind en doofde het vuur. En toen in 1709 een stadsbrand Münstereifel volledig dreigde te verwoesten kon een ramp vermeden worden door het aanroepen van de beschermheilige. Opvallend is ook de gelijkkluidendheid van de naam Donatus met deze van de Germaanse dondergod "DONAR" (Thor).

Het is duidelijk dat deze factor in zekere mate heeft meegespeeld, zodat onze "donderheilige" als een gekerstende Donar mag beschouwd worden wat zeker het geloof in hem moet aangewakkerd hebben in de Germaanse gebieden.

Münstereifel werd een echt pelgrimsoord voor de Donatusvereerders en uit alle streken begon men relikwieën aan te vragen zodat het de Jezuïten van Münstereifel op de duur niet meer mogelijk was hieraan te voldoen uit vrees zelf uitgeput te geraken. In België ontvingen de Kapucijnen te Arlon (1738) en de Jezuïten te Mons (1749) een gedeelte van het originele gebeente. De verspreiding der Donatusdevotie was niet te stuiten. In verschillende oorden in Duitsland, België, Frans-Vlaanderen, Nederland, Oostenrijk, Luxemburg, Bohemen enz. ontstond een verering. Bij het ontbreken van een relikwie werd het beeld van de heilige vereerd dat in de kerk was uitgestald, dit gebeurde in onze gewesten reeds in de 17de eeuw.

De heilige Donatus wordt over het algemeen afgebeeld als een Romeins soldaat. In de ene hand houdt (of met de ene hand weert) hij de bliksem en in de andere hand houdt hij de martelaarspalm. Nochtans is de verwarring omtrent het afbeelden van de heilige groot. Dikwijls wordt hij verward met Sint-Donaas, patroon van het bisdom Brugge, of met de H. Donatus, bisschop van Arezzo. Zo werd ook op sommige plaatsen het feest van de heilige op zeven augustus gevierd in plaats van op de tweede zondag van juli. Om ergens aan de steeds toenemende vraag naar relikwieën te voldoen werd te Rome een tweede catacombenmartelaar Donatus gedoopt en werden zijn stoffelijke resten over diverse bisdommen verspreid.

In onze gewesten werd de verering vooral verspreid door de "Paters Kapucijnen". Hun kloosterkerk te Arlon werd in het begin der 18de eeuw herhaalde malen door de bliksem getroffen. Om zich hiertegen in de toekomst te beveiligen werden alle middelen aangewend om een Donatusrelikwie te bekomen. Die kwam er in 1738 en een Donatusbroederschap werd opgericht met inschrijvingspunten verspreid over het ganse land. De ijver der Kapucijnen was zo groot dat Arlon weldra als een tweede Münstereifel werd beschouwd en zelfs overtrof wat betreft belangstelling door de bedevaarders. Werd de eerste jaren vooral geijverd voor de broederschap te Arlon toch werden vanaf 1750 op vele plaatsen lokale Donatusbroederschappen opgericht en bekwam men een relikwie van Donatus II. De kerkelijke bemoeienissen van keizer Jozef II en de inval der Fransen betekende op vele plaatsen het einde van de Donatusverering. Een heropleving kwam tot stand rond het midden der 19de eeuw (mislukte oogsten, aardappelplagen, besmettelijke ziekten, hongersnood) en vele nieuwe devotieoorden rezen uit de grond. De 20e eeuw zou echter het einde betekenen van vele Donatusvereringen. De eens zo bloeiende Donatusdevotie in West-Vlaanderen bijvoorbeeld kreeg het vooral hard te verduren tijdens de Eerste Wereldoorlog waar naast de vernieling van de kerken ook de devotie tot onze donderheilige teloor ging. De opkomst van de verzekeringen en vooral de brandverzekeringen hebben de Donatusverering geenszins gunstig beïnvloed. Ook werden steeds minder houten woningen gebouwd wat het brandgevaar vanzelfsprekend verminderde. Daarbij komt ook het verzwakken van de godsdienstzin bij de gelovigen en de invloed van het onderwijs op de ontwikkeling der mensen voor wie een blikseminslag niet langer een onverklaarbaar verschijnsel blijft waardoor het aanwezig zijn van een bovennatuurlijke beïnvloeding afgezwakt wordt.

Een poging de Donatusdevotie nieuw leven in te blazen door de heilige als beschermer voor te stellen tegen de schadelijke gevolgen van de luchtbombardementen kende in sommige steden en enkele dorpen op het platteland een kortstondig succes. Eens het gevaar geweken was men blijkbaar ook vlug zijn beschermer vergeten. Tegenwoordig aanroept men de H. Donatus te Westmeerbeek (Antwerpen) ook tegen de schadelijke gevolgen van de "kernbewapening". Misschien ligt wel in deze verering de toekomst van onze heilige !

D U I T S L A N D e n O O S T E N R I J K

=====

=====

De devotieoorden vermeld onder deze rubriek komen voornamelijk voor in het Eifelgebied waar de Donatusdevotie ontstond en verspreid werd dank zij de ijver der Jezuïten uit Münstereifel. Toch is het belangrijk om weten dat ook in Hongarije, Bohemen, Frankrijk (o.a. Straatsburg), Italië (o.a. Rome) en vele andere landen, tientallen Donatusvereringen ontstonden. Meer gegevens over deze gebieden ontbreken ons echter.

In de Duitstalige gebieden werden in de 18de eeuw honderden Donatuskapelletjes opgericht. Veldkruisen werden op de randen van de akkers geplaatst en aan de "donderheilige" toegewijd. In de kerktorens kregen de klokken de H. Donatus als patroon of werd hij medepatroon. Tegen rupsplagen werd het zogenoemde DONATUSWASSER aangewend. Dit water had een Donatusrelikwie of een gewijd Donatusbeeld aangeraakt. Hauswurz (huislook), dat volgens het volksgeloof de bliksem afweert, wordt thans in het Duits ook "Donatuswurz" genoemd.

De heilige Donatus is de enige catacombenheilige die in het noorden van Duitsland vereerd werd. Catacombenheiligen waren in de 17de en 18de eeuw zeer populair in Zuid-Duitsland waar hun gebeente, omringd met goud en edelstenen, een karakteristieke eigenschap vormde van de barokaltaren aldaar.

AKEN : Het St.-Adelbertklooster bewam een relikwie in 1727.

AKEN-BRAND : In oktober 1883 werd de eerste steen gelegd van de Donatuskerk aldaar. Om het eeuwfeest van deze gebeurtenis te vieren werd in 1983 een bedevaart naar Münstereifel ingericht.

ALFTER : Donatusklok - ALTSCHIED : R in de 18de eeuw.

AREL : Een devotieboekje verscheen in 1901. - AUW : R

BAASEM : R 1845 - BEZAU : (graafschap Bregenz) R 1719

BLANKENHEIM : Een der torenklokken had de H. Donatus als schutspatroon. Tijdens de zomermaanden verzamelden de gelovigen op zondagnamiddag in de kerk en werd de rozenkrans gebeden om de bescherming van de H. Donatus af te smeken tegen onweer. Dit gebruik bleef in zwang tot omstreeks 1920.

BONN : Jezuïtenklooster R eind 17de eeuw

BORNHEIM : Donatuskapel in de 18de eeuw. Donatusklok.

DAHLEM : zie Blankenheim. - EFFERN : R

relikwie

EUSKIRCHEN : Gebeurde het wonder van pater Heerde hier in de St.-Maartenskerk, toch zal het tot in mei 1783 duren alvorens deze parochiekerk een relikwie van de H. Donatus zal bekomen. Aanleiding hiertoe was de kerkbrand in 1782 veroorzaakt door een bliksemingslag. Naast de kerk gingen 23 huizen mee in de vlammen op. Bij de opbouw van de nieuwe kerk eiste de landsheer van Jülich dat een bliksemafweer op de toren zou geplaatst worden, dit om dergelijke rampen in de toekomst te vermijden. De pastoor voerde echter aan dat dit voor de parochie een te grote kost zou betekenen en stelde voor een Donatusrelikwie uit Münstereifel aan te vragen. Dit verzoek werd door de landsheer als ontvankelijk verklaard en op de tweede zondag van mei 1783 werd de relikwie door de ganse stad plechtig ingehuldigd. Deze gebeurtenis werd het daaropvolgende jaar herdacht en is tot op heden de kermisdag gebleven in Euskirchen.

GEIST : Jezuïtenklooster R eind 17de eeuw

GEMUNDEN : Donatuskapel - HAMBACH : Donatuskapel in 1736.

HARSCHHEID : Donatuskapel - HERMESKEIL : Donatusbroederschap

HILDESHEIM : Bidbriefjes uit Münstereifel werden hier in 1707 verspreid. - HILLESHEIM : Donatusklok

HOFFELD : Donatuskapel - HONERATH : Donatuskapel

HURTH : Donatusklok - IVERSHEIM : Donatusklok

KEULEN : Aartsbisschop Max Heinrich bekam een relikwie in 1652.

KOBLENZ : Jezuïtenkerk R 1665 - KONIGSWINTER : Donatusklok

KOSFELD : Jezuïtenkerk R - KUCHENHEIM : R 1860

LANGENFELD : R 18de eeuw - LANGERWEHE-HAMISCH : Donatusbroederschap die op heden nog bestaat.

LIBLAR : Hier werd de koolmijn naar de donderheilige genoemd.

LINZ (Donau) : De Donatuskapel ontving een relikwie in 1739 en de klok in de toren kreeg de heilige als patroon. Reeds in 1707 werden hier bidbriefjes, afkomstig uit Münstereifel, onder de gelovigen verspreid. Een der bekendste plaatsen in de stad, de Keizerberg, zag zijn naam wijzigen in "Donatusberg".

MAYSCHOS : R - MUNSTER : Donatusklok

MUNSTEREIFEL : In de kloosterkerk der Jezuïten werden reeds in de 17de eeuw bidbriefjes, aangeraakt aan de relikwieën van de heilige, onder de pelgrims verspreid. Ze waren opgesteld in het Duits, Frans of Latijn (zie volgende blz.). Een bidprentje, met afbeelding van de donderheilige, werd eind 17de begin 18de eeuw ontworpen

S. MARTYR DONATE,
 Bit für uns/damit wir denken wer-
 den vom Blitz/Donner/und al-
 len Ungewitter.
 Hat angerührt die Reliquien
 In der Kirch der Societät JESU zu
 Münster-Eiffel.

S. DONATE MARTYR
 ORA PRO NOBIS,
 Ut liberemur à fulmine, fulgure &
 tempestate.
 Attigie Reliquias in Templo
 Societatis JESU
 Monasterii Eiffel.

S. DONAT MARTYR
 Priez pour nous, afin que nous loions,
 garantis de la foudre, & des orages.
 Ce billet a touché les reliques
 de S. Donat.
 Dans l'Eglise de la Compagnie
 de JESUS à Münster-Eiffel.

door G. Walther. Het diende als model voor de prentjes van Cornelius De Bondt en Walwein die in onze streken werden uitgegeven. In 1670 werd het hoofdaltaar der Jezuïtenkerk aan Donatus toegewijd. Deze gebeurtenis werd in 1970 herdacht door honderden Donatusvereerders waaronder een delegatie uit Aarlen. De Donatuskerk bezit thans, naast de relikwieën van de heilige, nog een zilveren Donatusbuste die dateert van 1656 (zie afbeelding). De hedendaagse verering te Münstereifel heeft veel van haar vroegere glans verloren. Wel komen op vaste tijdstippen jaarlijks nog kleine groepen bedevaarders naar de kerk. Tot in 1955 kwamen echter nog diverse processies uit de omliggende dorpen naar Münstereifel, doch deze optochten werden door de overheid verboden omdat zij het toeristenverkeer op zondag hinderden. Na de

mis van 10 u 15, op de tweede zondag van juli, worden de bedevaarders gezegend met de hoofdrelikwie. Gewijde kaarsen en

medailles worden dan te koop aangeboden. Devotieboekjes en bidprentjes (zie volgende blz.) waren tot voor korte tijd ook nog verkrijgbaar. Vermelden we nog dat de zusters van het St.-Salvator-klooster uit deze stad reeds een deel van het originele gebeente ontvingen in 1652.

NEUHAUSEL : Donatuskapel

NEUSS : Donatusklok - NOTHEN : idem

OLPE : Donatusklok - OLZHEIM : een broederschap werd hier opgericht.

PADERBORN : Bidbriefjes, afkomstig uit Münstereifel, werden in 1707 alhier

verspreid. - PESCH : Kapel + boogschuttersvereniging genoemd naar de donderheilige.

SALZBURG : Broederschap. Van de populariteit die de heilige hier genoot getuigt nog steeds de "Donatusgasse", een straat naar hem genoemd.

SCHEUERHECK : Donatuskapel
SCHMITHEIM : zie Blankenheim.
STAMBACH : Donatuskapel
STOTZHEIM : Donatusklok
TRIER : Donatusklok + broederschap.
De keurvorst in Trier ontving een
relikwie in 1749.
UDENBRETH : R
VIERSEN : Donatusklok
WELSBILLIG : R 18de eeuw
WENEN : Twee vooraanstaande personen
ontvingen een relikwie in 1714. De
Jezuïtenkerk bekam haar relikwie
in 1748.
WITTLICH : Donatusklok
ZERMULLEN : Tijdens de 18de eeuw ontving de parochiekerk een
Donatusrelikwie. Op het grondgebied van de gemeente werd een
kapel ter ere van de heilige opgericht.

G R O O T - H E R T O G D O M L U X E M B U R G

=====

In Luxemburg ontvingen verschillende parochies rechtstreeks een Donatusrelikwie van het originele gebeente uit Münstereifel. Tussen de parochies onderling ontstond een zekere solidariteit die erin bestond een gedeelte van zijn relikwie af te staan aan een andere parochie. Dit verklaart de grote verspreiding van de Donatusrelikwieën in het Groot-Hertogdom.

ARSDORF : R - BERLE : R - BIVER : R - BOGEN : R

BONDORF : R 1822 - BOWEN : R

DIEKIRCH : R bij de paters Recollekten. - FELS : R 1779

HOSINGEN : R 1807 - KEHLEN : R

LUXEMBURG : Benediktijnenabdij R 1767 - MICHELAU : R 1857

MONDORF : R 1779. In 1792 schonk Mondorf een gedeelte van zijn relikwie aan de parochiekerk van Neuerburg.

MOMPACH : R - PINTSCH : R - TADLER : R 1881

TEMMELS : R 1779 - TROTEN : R - USELDINGEN : R

WEICHERDINGEN : R

WEISWAMPACH : De parochiekerk bekam een Donatusrelikwie in 1811. Een bidprentje dat herinnert aan de Donatusbedevaart naar Weiswampach werd in 1931 uitgegeven. Op de voorzijde van dit prentje vinden we dezelfde Donatusafbeelding terug als deze van het recentste bidprentje dat te Aarlen werd uitgegeven. Vooral in Wallonië was deze afbeelding algemeen verspreid.

WORMELDINGEN : R 1773.

ANDENKEN

an die Pilgerfahrt nach
WEISWAMPACH.

Gebet.

Allmächtiger Gott, vor dem alle Kräfte des Himmels, der Erde und der Hölle erzittern, sieh' unsere reumütigen Herzen und unser demütiges Gebet gnädig an.

Durch die Verdienste und auf die Fürbitte des hl. Martyrers DONATUS halte von uns ab Blitz, Ungewitter und Hagelschlag, und giesse aus über uns, über unsere Häuser und Fluren deinen göttlichen Segen. Amen.

*Hl. Donatus, bitt' für uns,
Wir bitten dich, erhöre uns.*

IMPRIMATUR :

Luxemburgi, 16. Julii 1931.

† Petrus, Epps Luxbgs.

N E D E R L A N D

=====

Bij onze noorderburen was de Donatusdevotie het sterkst verspreid in de streek rond Nijmegen dit vooral dank zij de ijver van de paters Kapucijnen en Minderbroeders.

ALTFORST : R 1801 en broederschap op 14 januari 1862.

CUIK : R DODDENDAAL : R + beeld in de kerk omstreeks 1900.

HANDEL : In de kloosterkerk der Kapucijnen kon men zich laten inschrijven in de broederschap te Aarlen. Op 16.08.1861 werd echter in voornoemde kerk een broederschap opgericht. De heilige werd er gevierd op de tweede en derde zondag van juli.

HERNEN : R + broederschap in 1876. LAGEWIJER : R

NIJMEGEN : R

OEFFELT : R 1861. Men kon zich laten inschrijven in de broederschap te Aarlen.

REEK : R 1799. Men kon zich laten inschrijven in de broederschap te Aarlen.

ULENKOTEN : Er was een relikwie en een beeld van de heilige in de kerk. Ieder jaar had de H. Donatus hier vier processies die een grote volkstoeloop kenden uit de grensstreek.

WIJCHEN : Op 21 juni 1896 werd in de parochiekerk van de H. Antonius-Abt een Donatusbroederschap opgericht. Dat deze een grote bijval genoot kunnen we afleiden uit het feit dat in 1898 twee identieke devotieboekjes van de heilige werden uitgegeven. Het ene werd gedrukt bij Desclee, De Brouwer en het andere bij de Erven Kooymans (zie afbeelding). Aanleiding tot de oprichting van deze broederschap was twee jaar na elkaar een blikseminslag die zware schade toebracht aan kerk en pastorie, zonder evenwel personen te verwonden die in de onmiddellijke omgeving werkzaam waren. Deze voorvallen deden de pastoor ertoe besluiten te ijveren voor de verering van de H. Donatus in zijn parochie.

FRANS VLAANDEREN

Het is opvallend dat de Donatus die men hier vereerde tegen bliksem en onweer in de meeste gevallen afgebeeld werd als bisschop. Ook zijn verering als "patroon van de molenaars" komt enkel in deze streek voor. Het verdwijnen van de windmolens betekende vermoedelijk ook het einde van zijn verering. In een veldkapel te Belle, op de weg naar Strazele, bevindt zich aan de rechtermuur een tegel met de afbeelding van een windmolen. Het beeldje in de kapel stelt de H. Donatus voor als Romeins soldaat. Boven de ingangdeur lezen we : "Bewaar ons van donder, bliksem en onweer. H. Donatus bid voor ons." In 1966 werd via de tussenkomst van de VTB en de heemkundige kring Bachten de Kupe deze oude Vlaamse kapel volledig hersteld en van dit opschrift voorzien.

BELLE : (Bailleul) - Op 10 juli 1773 werd hier een Donatusbroederschap opgericht en bewaart men een relikwie. Uit hetzelfde jaar dateert ook een devotieboekje gedrukt bij Walwein te Ieper. Eind 1700 was Belle het belangrijkste Donatusdevotieoord in het zuiden van Frans Vlaanderen.

CASSEL : Vóór 1828 was hier een relikwie voorhanden. In dat jaar ontving Hoeke (W.-Vl.) een relikwie afkomstig van hier.

DROOGHOUT : (Sec-Bois) - De heilige werd hier afgebeeld als bisschop. Tussen Drooghout en De Walle (Motte au Bois) treffen we een gevelkapelletje aan met de inscriptie "St.-Donat".

HAM : De abdij te Ham ontving een relikwie in 1770.

HARDEFOORT : (Hardifort) - Donatus werd er als bisschop afgebeeld.

HAZEBROEK : De H. Eligiuskerk bezit een relikwie van de heilige Donatus. Zijn beeld komt echter in de kerk niet meer voor.

MER(RE)GEM : (Merville) - In de St.-Petrus en Pauluskerk werd de H. Donatus aanroepen tegen de schadelijke gevolgen van de onweders. Een beeld van de heilige vinden we in de sinds 1927 herbouwde kerk niet meer terug. Een relikwie is wel nog voorhanden.

MERRIS : Ontving een relikwie in 1773 afkomstig van het bisdom Ieper. De devotie verdween vermoedelijk met de Franse Revolutie.

MORBEKE : (Morbecque) - Het beeld van de H. Donatus werd vernield tijdens de Tweede Wereldoorlog wat meteen het einde betekende van de devotie aldaar.

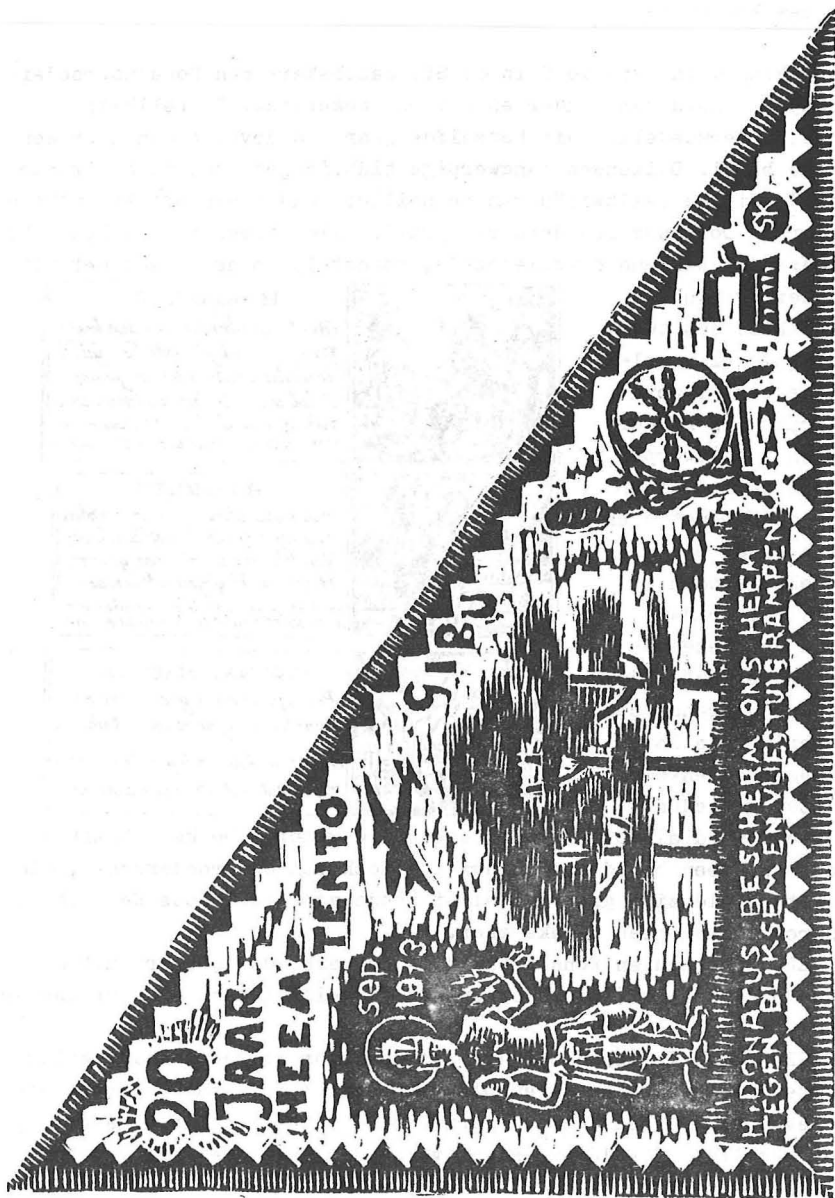
NOORDPENE : De heilige wordt er afgebeeld als Romeins soldaat.
 REKSFOEDE : De Donatusverering dateert hier van het einde der 18de eeuw. De heilige werd er afgebeeld als Romeins soldaat. Rekspoede werd vooral bezocht door landbouwers- en vissersvrouwen, afkomstig uit Duinkerken en omgeving. Er werden Nederlandstalige litanieën en gebeden verkocht (gedrukt in 1784). De bescherming van de H. Donatus werd hier vooral ingeroepen tegen bliksem, hagel, storm en vuur. Op 7 augustus had steeds een speciale viering plaats. Thans is de verering er totaal verdwenen.

STEENBEKE : (Steenbecque) - De H. Donatus wordt er afgebeeld als bisschop. Het 17de eeuwse zijaltaar waarop zijn beeld uitgesteld is werd hersteld in het midden van vorige eeuw. Ondanks zijn afbeelding als bisschop wist men ons te vertellen dat de heilige aanroepen werd als beschermer tegen donder, bliksem, brand en onweer. Het is ons opgevallen dat alle oude Nederlandstalige opschriften in deze kerk tot op heden behouden zijn gebleven.

STRAZEELE : De heilige wordt er afgebeeld als bisschop.

VLETEREN : (Flêtre) - Achteraan de reusachtige parochiekerk staat het anderhalve meter hoge beeld van de H. Donatus. Hij is er afgebeeld als bisschop met een bliksem in de rechterhand. Aan zijn voeten links zien we een brandend huis. Een betere combinatie van bisschop-donderheilige zouden we ons niet kunnen voorstellen. Van een verering is sinds jaren geen sprake meer.

ZEGERS-KAPEL : Een bisschop moet de H. Donatus voorstellen die aanroepen werd tegen blikseminslag, brand en schadelijke natuurelementen.

A N T W E R P E N

=====

ANTWERPEN : In 1751 werd in de St.-Jacobskerk een Donatusbroederschap "genaemd van donder en blixem" opgericht. De relikwie dateert vermoedelijk uit hetzelfde jaar. De devotie kende er een grote bloei. Duizenden langwerpige bidbriefjes (ook in de Franse taal), die de relikwieën van de heilige hadden aangeraakt, werden onder de Donatusvereerders verspreid. (zie afbeeldingen) Een acht

bladzijden tellend devotieboekje, opgesteld in het Frans met uitzondering van het titelblad dat tweetalig is (zie volgende blz.), werd gedrukt bij P. Verheyen te Antwerpen. Naast de litanieën van de H. Donatus en de H. Maagd met enkele gebeden, valt het op dat twee van deze gebeden gericht zijn tot de H. Fransiscus Xaverius die in Bohemen en enkele Duitse gebieden

vereerd werd als beschermmer tegen de onweders. De kerk bezit op heden nog een beeld van de heilige doch van de broederschap, die ongetwijfeld zijn grootste bloei kende vóór de Franse Revolutie, is reeds lang geen sprake meer.

BEVEL : Het houten Donatusbeeld in de kerk, dat dateert uit de 17de of 18de eeuw, wijst er op dat de heilige hier vroeger vereerd werd.

BORGERHOUT : In september 1973 werden door de heemkundige kring "Gitschotelbuurtschap" een blauw en een groen Donatusvaantje uitgegeven (zie afbeelding op vorige blz.). Onderaan deze vaantjes, met dezelfde afbeelding, staat volgende tekst "Heilige Donatus bescherm ons Heem tegen bliksem en vliegtuigrampen".

H: DONATUS

*Bid Iesus Christus om syn leyden
Dat hy ons altyd wilt bevryden
Van Blixem, Donder, en gevaer
Helpt ons, Heyligen Martelaer
Dit heeft aangeraecht de H. Reliquien van
S^t: DONATUS in S^t: Jacobs kerk tot Antwerpen*

H: DONATUS

*Bid Iesus Christus om syn leyden
Dat hy ons altyd wilt bevryden
Van Blixem, Donder, en gevaer.
Helpt ons, Heyligen Martelaer.
Dit heeft aangeraecht de H. Reliquien van
S^t: DONATUS in S^t: Jacobs kerk tot Antwerpen*

S: DONAT MARTYR

*Priez pour nous, grand Protecteur
Dans les Orages et tout Malheur.
Ceci a touche' aux Reliquies de S^t: DONAT
Dans l'Eglise de S^t: Jacques a Anvers*

BOUWEL : Op de voorpagina van het parochieblad staat de H. Donatus naast de kerk afgebeeld. In de O.L. Vrouwekerk is hij trouwens de tweede patroon. De Donatusverering ontstond hier in de 18de eeuw en is altijd zeer intens geweest. Niet minder dan drie opeenvolgende vaandels waren eigendom van de broederschap, het laatste dateert van eind vorige eeuw. Oude aanplakbrieven (zie volgende blz.) zijn bewaard gebleven waarop zijn viering werd aangekondigd. In 1928 werd een litanie

H. DONATUS, bidt voor ons, op dat wij bevrijdt zijn van donder, blixem, hagel, onweder ende tempeesten, door onsen heere Jesum Christum. Amen.

S. DONAT, priez pour nous, afin que nous soions garantis de la foudre, des eclairs, grêle, orages et tempêtes par notre seigneur Jesus Christ Amen.

en een veelkleurig bidprentje uitgegeven. Deze waren gedrukt bij Lombaerts-V.d.Velde te Deurne. Het bidprentje van Bouwel stelt dezelfde Donatus, met stadspanorama, voor als deze die voorkomt op het prentje dat rond de eeuwwisseling gedrukt werd te Brugge bij Van de Vyvere-Petyt (zie afbeelding verder in de tekst). Ook het verenigingsleven ontsnapte niet aan de beïnvloeding van de donderheilige. Zo koos de koninklijke fanfare hem als beschermheilige en in 1945 kwam er zelfs een Donatuslied. In 1982 deed de H. Donatus zelfs zijn intrede in de politiek samen met zijn buur

VOLLEN AFLAET

OP DEN FEEST-DAG
VAN DEN

H. DONATUS

PATROON TEGEN DONDER, BLIXEM EN ONWEDER
IN DE KERK VAN BOUWEL,
VERGUNT DOOR SYNE HETLIGHEITD

PIUS DEN VII.

Oekomenden Zondag, wezende den tweeden Zondag van July, is in de genoemde Kerke te verdienen VOLLEN AFLAET voór alle Christene Geloovige, die gebiecht ende gecommunicéert hebbende, aldaer zullen bidden voór de Verheffinge van onze Moeder de H. Kerke, Uytroeyinge der Ketteryen, Eendrachtigheyd der Christene Princen, &c.

Den VOLLEN AFLAET zal beginnen met de éérste Vesperen, die daegs voór den Feest-dag zullen gezongen worden ten dry uren.

's Morgens ten zes uren zal geschieden de eerste Misse, met het uytstellen van het Alderheyligste SACRAMENT DES AUTAERS, waer naer zullen volgen andere gelezene Missen; tot gemak van een-ider zullen daer verscheyde Biechtvaders Biecht hooren.

Ten negen uren zal gezongen worden de Solemneéle Hoog-Misse, waer onder zal gepredikt worden tot lof van den voórnoemden Heyligen, naer de welke zal volgen eene Solemneéle Processie van Devotie met het ALDERHEYLIGSTE, en met de Reliquiën van den *H. DONATUS*, met de welke men doór den dag zal Zeégenen.

Naer middag ten dry uren zullen gezongen worden de Vesperen, sluytende den Feest-dag met de Benedictie van Alderh. SACRAMENT DES AUTAERS.

de heilige Lambertus, patroon-
heilige van Grobbendonk. Bouwel
maakt thans trouwens deel uit
van de fusiegemeente Grobbendonk.
In twee ludieke, volkse, pamflet-
ten hekelde de C.V.P. het beleid
van de liberale bewindvoerders
en gebruikte hiervoor "conver-
saties in de hemel tussen de
H. Donatus en de H. Lambertus.
En ... een tip voor onze
politiekers. De C.V.P. won deze
verkiezingen.

EIKEVLIET : Op 22 februari 1822
werd hier een Donatusbroederschap
opgericht en bekwam men een
relikwie van de donderheilige.
We vonden twee inschrijvings-
briefjes met beeltenis van de
heilige terug (zie afbeelding).

Het oudste gedrukt bij E & I Van Moer te Mechelen, het andere bij
Baete-D'Hooghe te Puurs. De verering te Eikevliet kende tot aan
de Tweede Wereldoorlog een grote bijval. Het register der broeder-
schap, dat aanvangt in 1822, telde meer dan 13.000 inschrijvingen.
Op de eerste zondag na 6 juli viert
men hier de Sint-Donatuskermis. Vroeger
ging op die dag een processie uit waar-
aan de schuttersmaatschappij de
"SINT-DONATUSGILDE" haar volle mede-
werking verleende. Deze gilde werd in
1942 opgericht. Gezien de schutters op
de staande wip goed weer nodig hebben
om hun sport te kunnen beoefenen werd
de H. Donatus als schutspatroon gekozen.
Blijkbaar kozen ze een goede patroon
want in 1963 werd Staf Janssens van de
Donatusgilde Europees kampioen wip-
schieten. Met zijn drie pijlen haalde
hij de vogel evenveel keer naar beneden

en vestigde hiermee een niet te verbeteren record. Enkele jaren later werd zijn zoon Europees kampioen der jeugdschutters en dit in een parochie met amper 500 inwoners.

HALLAAR : Sinds 1815 bevinden zich de relikwieën van de heilige in de kerk van O.L.Vrouw Boodschap waar Donatus thans nog fungeert als tweede patroon. In de L.Carréstraat staat een kapel toegewijd aan de donderheilige. Tot in 1961 ging naar deze kapel, op de tweede zondag van juli, een processie uit. Aan deze viering was door paus Leo XII in 1822 een volle aflaat verleend. Het beeld van de heilige wordt thans nog megedragen in de processie op de zondag na O.L.Vrouw Boodschap. Tijdens deze processie wordt nog altijd de zegen gegeven met het H.Sakrament aan de kapel van de heilige Donatus.

HERENTHALS : In de kloosterkerk der Kapucijnen ontstond een Donatusverering in 1765. De devotie verdween tot in 1897 een geweldig onweer zware schade toebracht aan de pas gebouwde kerk. Het jaar daarop bekwam men een relikwie, doch ook ditmaal hield de devotie pas enkele jaren stand. Een Donatusbeeld is wel nog voorhanden.

HERENTHOUT : De Donatusverering die een aanvang nam in 1777 is reeds lang uitgestorven.

HULSEN : Op 2 april 1813 ontving pastoor Nijs van Hulsen een echtheidsverklaring van de relikwie van de H.Donatus en de toelating deze ter verering uit te stellen. In 1817 verleende Rome de toestemming aflaten te verlenen op de feestdagen van de H.Bernardus, H.Hubertus en H.Donatus. Op een document uitgegeven te Rome op 29 maart 1818 werd onder bepaalde voorwaarden een volle aflaat verleend aan de leden der Donatusbroederschap. De parochie Hulsen, die grensde ten NO aan Meerhout bestaat sinds jaren niet meer.

KASTERLEE : R 1852. De volkse Donatusverering nam hier een aanvang in 1775. Het was hier de gewoonte "Hagel-" of "Dondermissen" op te dragen waarna gezegend werd met de relikwie van Donatus.

KLEIN-ZUNDERT : Verdwenen Donatusverering.

LIER : De devotie, die dateerde van 1773, is reeds lang verdwenen.

MECHELEN : In de kerk der paters Kapucijnen werd de heilige er omstreeks 1761 vereerd. Van een latere verering werden geen sporen teruggevonden.

MEERSEL : In de kloosterkerk der Kapucijnen werd op 22.01.1873 een broederschap opgericht. Devotieblaadjes, met dezelfde Donatusafbeelding als deze die we terugvonden te Edingen, werden toen verspreid. Een relikwie kwam er in 1864. In het Mariapark van het klooster staat een beeld van de heilige op een kunstig nagemaakte betonnen boomstam. Het volksgeloof wil echter dat het hier gaat om een echte boom die door de bliksem werd getroffen.

OEELEGEM : Tijdens de kerkbrand van 30 september 1914 bleven het houten beeld, de relikwie en de Donatusklok in de vuurzee. De heilige werd er vereerd op 7 augustus, en dit sinds 1780. De kerk ontving een nieuwe relikwie in 1923 doch van een echte verering was nauwelijks nog sprake.

RANST : In de wijkkerk van Millegem bestond eertijds op 7 oogst een parochiale verering van de H. Donatus die reeds in 1782 een aanvang nam. Een relikwie is voorhanden en in 1954 werd door een weldoenster een beeld aan de kerk geschonken.

SCHELLE : Verdwenen Donatusverering.

TIELEN : Door pastoor Van Miert werd in 1907 een beeld van de donderheilige in de kerk geplaatst. Een "Genootschap van de H. Donatus" werd bij deze gelegenheid opgericht. Bij zijn aftreden in 1938 verdween ook de verering. Op de eerste zondag na 7 oogst wordt zijn relikwie, na de missen, wel nog ter verering aangeboden.

TURNHOUT : Mgr. Gabriël, bisschop van Antwerpen, bezorgde de kerk van het Gasthuis te Turnhout een Donatusrelikwie. In 1837 was hier een broederschap gevestigd die vermoedelijk reeds bestond op het einde der 18de eeuw. Een dubbel inschrijvingsblaadje met litanie werd hierbij uitgegeven.

WESTMEERBEEK : Het waren vermoedelijk de paters Kapucijnen uit Herenthals en Aarschot die de Donatusdevotie in de St.-Michielskerk op gang brachten. In 1722 is er reeds sprake van een beeld in de kerk en in 1734 werd voor het eerst de relikwie vereerd. Op 29 april 1772 werd de kerk in het bezit gesteld van een grafschrijn met borstbeeld voor de verering van de relikwie. Dit beeld werd op 28 juni ingehuldigd. Op 12 juli 1772 had de eerste Donatusviering met processie plaats en werd de broederschap ingesteld. Meer dan 500 gelovigen waren op die viering aanwezig en 300 namen werden in de broederschap ingeschreven. Tijdens de daaropvolgende jaren werd de viering door aanplakbrieven aangekondigd. Jozef II verbood in 1784 de ganse bedevaart doch men stoorde zich hier blijkbaar weinig

aan en deed gewoon verder. De Franse Revolutie zorgde echter voor een onderbreking doch in 1831 werd een nieuwe relikwie erkend door het bisdom Mechelen. De devotie hield stand tot 1964. Toen werd de processie afgeschafte en bleef enkel de kermisprocessie uitgaan. Ondertussen was Westmeerbeek een Donatus-
 lied rijk-
 er

DONATUS wordt als bijzondere patroon aanroepen tegen alle natuurrampen zoals donder, bliksem, brand, hagelbuien, wind, verwoesting vd. oogst, overvloedige regens, overstroming, droogte en tegen alle onheil. De H. Relieken worden sinds 1334 in de parochiekerk v. St. Michiel te Westmeerbeek vereerd de 2^e zondag van juli.

geworden. Korte tijd geleden werd de vereniging "De Vrienden van St.-Donatus te Westmeerbeek" opgericht. In samenwerking met de plaatselijke heemkring werd reeds heel wat verwezenlijkt. In 1982 werden twee bedevaartvaantjes uitgegeven, ontworpen door Staf Daems uit Gestel. Een heruitgave van de oude litanie en twee bidprentjes, getekend door dezelfde kunstenaar, werden het jaar daarop verspreid. De heilige wordt er o.a. op aanroepen tegen de "dreigende gevaren van kernbepapening, oorlog en geweld. Op de feestdag van de heilige zorgde een plaatselijke bakker zelfs voor Donatuskoeken. In 1984 werd een 28 blz tellende brochure

DONATUS wordt als bijzondere patroon aanroepen tegen alle natuurrampen zoals donder, bliksem, brand, hagelbuien, wind, verwoesting vd. oogst, overvloedige regens, overstroming, droogte en tegen alle onheil.

De H. Relieken worden sinds 1334 in de parochiekerk v. St. Michiel te Westmeerbeek vereerd de 2^e zondag van juli.

"St.-Donatusbegankenis Westmeerbeek" uitgegeven. Sinds korte tijd zijn ook gewijde kaarsen te verkrijgen waarop een stickertje gekleefd is met volgende tekst : "Heilige Donatus bescherm ons". Te Westmeerbeek is de Donatusverering blijkbaar nog niet uitgeblust.

B R A B A N T

=====

AARSCHOT : In de kloosterkerk der Kapucijnen bestond op het einde der 18de eeuw een Donatusverering. Nadat het klooster door de Fransen in 1796 werd afgeschaft is de verering overgebracht naar de O.L.V.-kerk. De kerk bezit thans nog een houten borstbeeld en een relikwie, afkomstig van de Kapucijnen, die eertijds op 7 augustus ter verering werd aangeboden.

AUDENAKEN : Of er een speciale verering tot de H. Donatus te Audenaken bestond konden we niet achterhalen. Volgend feit vinden we wel het vermelden waard. Op 30 april 1774 werden Gillis Reissneiders "werckende in het wit leder" en Joannes Theodorus de Groen "wollespinner", beiden afkomstig uit Brussel, te Pamel aangehouden onder de verdenking van het stelen van een kapmes. Zij waren naar "Audenacken gegaen om beldekens van den H. Donatus te gaen verkoopen".

BETEKOM : Een Donatusbroederschap werd hier opgericht op 3 december 1765. In 1916 werden echter de laatste inschrijvingen genoteerd. In de kerk bevinden zich twee Donatusbeelden. Het ene stelt onze donderheilige voor als bisschop, het andere als Romeins soldaat. Tijdens de processie die uitging op de tweede zondag van juli werd eertijds het beeld van de bisschop rondgedragen. De relikwie, voorhanden in de Sint-Laurentiuskerk, is vermoedelijk deze van de H. Donatus-bisschop. Vroeger werden regelmatig "Donatusmissen" besteld opdat de veldvruchten van onweer en hagel gespaard zouden blijven. In de vorige eeuw werd een vierdubbel devotieblaadje uitgegeven, gedrukt bij P. Daens-Mayart te Aalst, waarop een afbeelding van de heilige voorkomt.

BRUSSEL : De Kapucijnen te Brussel grijpen het helse onweer, dat op 12 augustus 1763 boven Brussel en omgeving woedde, aan om tot de oprichting van een Donatusbroederschap over te gaan. Naast Arlon kon men zich ook in de broederschap te Brussel op diverse andere plaatsen laten inschrijven.

**BR O E D E R S C H A P
V A N D E N H E Y L I G E N
H. DONATUS MARTELAER.**

**BR O E D E R S C H A P
V A N D E N H E Y L I G E N
DONATUS MARTELAER.**

In 1764 werd een inschrijvingsbriefje verspreid, gedrukt te Gent bij de Wwe van Michiel de Goesin (afbeelding links). Later werd een tweede briefje gedrukt bij L.Jorez te Brussel dat dezelfde datum van kerkelijke goedkeuring vermeldt nl. 19/01/1764. De afbeelding van de H.Donatus die erop voorkomt verschilt lichtjes van de eerste afbeelding (rechtse afbeelding). Het feest van de heilige werd er gevierd op de tweede zondag van juli.

ERPS-KWERPS : In de Sint-Amanduskerk te Erps bevindt zich een schilderij dat de H.Donatus voorstelt met in de achtergrond de kerk van Erps waar de bliksem op valt en opnieuw uit elkaar splitst. Het werd geschilderd door P.J.Verhaghen in 1785. De H.Donatus werd te Erps vereerd tegen bliksem en donder.

GRIMBERGEN : In de nacht van 4 op 5 juni 1839 kostte een orkaan het leven aan 74 mensen in de wijk BORGHT te Grimbergen door het uit zijn oevers treden van de Tangebeek. Kort na dit voorval werd in het rampgebied een kapel opgericht toegewijd aan de H.Donatus. Een Donatusbeeld werd omstreeks dezelfde periode in de kerk geplaatst waarop een inscriptie vermeldt dat in de kerk een broederschap werd ingesteld. Deze intentie is er blijkbaar geweest doch de broederschap werd nooit geïnstalleerd. Op 19 augustus 1939 werd te Borght dit ongelukkig voorval herdacht met verschillende feestelijkheden doch een geweldig onweer zette een domper op de

feestvreugde. Weer trad de Tangebeek uit haar oevers en werd het gehele gehucht onder water gezet, doch ditmaal viel gelukkig enkel materiële schade te noteren.

HEKELGEM : Rond 7 augustus bestond hier het gebruik geld op te halen voor het celebreren van "hagelmissen". In de zomer werd iedere vroegmis ter ere van de H. Donatus opgedragen en werd de "hagelkaars" gebrand.

KORTENBERG : Om de viering van de feestdag van de H. Donatus, in

Sint-Amanduskerk, aan te kondigen werden op het einde van de 18de eeuw aanplakbrieven verspreid. Ze waren gedrukt bij P.J. De Haes op de Kieke-Merkt te Brussel.

Bovenaan de affiche staat de heilige afgebeeld. Het is dezelfde afbeelding als deze die we terugvinden op de inschrijvingsbewijzen van de broederschap gevestigd bij de paters Kapucijnen te Brussel. Van devotieblaadjes of bidprentjes vonden we geen spoor terug. Kort na de Tweede Wereldoorlog telde de broederschap nog amper enkele leden. Tijdens zijn viering,

VOLLEN AFLAET
OP DE
Jaerlyksche Plechtigheid,
De welke geviert word op den tweeden Zondag der Maend
Julius, in de Succursale Kerke van den
H. AMANDUS,
BISSCHOP EN BELEYDER,
BINNEN CORTENBERGH,
TER EEREN VAN DEN
H. Donatus, Martelaer,

Bezonderen Patron tegen alle schadelijke wyndes van storm-winden, van regens, droogte, en van heijel, ander ende Blazen.

Door onzen H. Vader PIUS VII. Paus van Roomen, tot vermeerdering van onzen H. Gods-Dienst, en zaligheid der Zelen, goedgunstigh in den Heere verlesen (voor eenwig) aan alle en ieder der Christene-Geloofige, de welke (alwaer 't hun zal gelieven) met een waerzaging Herover over hunne sonden geloght, en wetdighly het H. Sacrament des Amands ontfangen hebbe, alden godvrouwigly salten besopen de voorgedye Kerke van CORTENBERGH, alder eenighen tyd godvrouwigly God liddende voor d'andeghe der christen Prinzen, d'uyroeying der Kettergen, en de verheijing van onse Moeder de H. Kerke.

Dezen Affaet begint met den gewoonlyken tyd der eerste Vespers (van in den uiter mid-dag op dags te voeren), en cindighet met den zonne-ondergang van den gezeyden Feest-dag, op den welken, tot 't winnen van den voormelden Affaet, moet geschieden de H. Constatie. De Bigge mag op dags te voeren geschieden.

De gewoonlyke plechtige zondagsche Gods-Diensten geschieden op den voormelden Feest-dag, in de voornoemde Kerke, op de gewoonlyke uren, met uytstelling, en zegening van het H. Sacrament, en van de Heilige Reliquien van den H. Donatus voorteyd.

GERENEDYD ZY GOD IN ZYNE HEYLIGEN.

Nieuw. Den adven Vellan ARLAET is verpact als boven, aan alle Geloofige, onder de selve voorwaarden, op St. Klans Feest-dag (3 Februarie) 1707 'nalden Zondag 9. uderreinen op den naestvolgenden Zondag 1. ingelyke Vellan ARLAET, op den denden Zondag van lidenes maend, onder de selve voorwaarden, behalden, dat 't voorteyd gelief in 't hemelken der Kerke moet geschieden ter lidenes van zyn Heylighen des Paus, te winnen, voor alle die lidenes zyn of ingelieven in onse toegesonten Broederschap of godvrouwe verening, met een andere dagen Affaet voor die Geloofige welken in de voormelde Kerke ongenen tyd, ten minnen met een roeying niet lidenes ter zandte hemel van zyn Heylighen, op den adven tyd, dat alder ter operabere ontbeying uytgesch, en ongen, van den Bisschop godghelende H. Reliquien.

Te BRUSSEL, byt de Boek-Druckery van P.J. DE HAES, op de Kieke-Merkt.

op de tweede zondag van juli, werd het houten Donatusbeeld in het koor van de kerk uitgesteld.

LEUVEN : Reeds in 1669 werd voor het eerst melding gemaakt van een Donatusviering te Leuven. Een relikwie en een broederschap kwamen er pas in de volgende eeuw. Deze broederschap telde kort na de Tweede Wereldoorlog nog amper enkele tientallen leden. Het beeld dat in de kerk stond werd omstreeks deze periode overgebracht naar de sakristie. Een achtdubbel devotieblaadje verscheen in de vorige eeuw met een kerkelijke goedkeuring van 6 juli 1857.

In de St.-Michielskerk te Leuven werd ook het "Sint-Donatusgild" opgericht welke zich tot doel stelde de armen een deftige begrafenis te bezorgen. Bij plechtigheden droegen de gildebroeders hun kenteken waarop de heilige is afgebeeld staande op het wapenschild van de stad. Een gildevlag en twee zwarte processiestokken, waarop een verzilverd Donatusbeeld prijkte, werden in optochten meegedragen. In de omgeving van de St.-Michielskerk ligt het "Sint-Donatuspark" in de volksmond het "gillenhof" (gildenhof) genoemd.

MEENSEL-KIEZEGEM : Vóór de Tweede Wereldoorlog werd ieder jaar eind juni, begin juli een mis opgedragen ter ere van de H. Donatus en werd zijn relikwie ter verering aangeboden.

MERCHTEM : Tijdens een onweer, in de nacht van 24 op 25 maart 1815, sloeg de bliksem in de kerk van Merchtem welke volledig uitbrandde.

BROEDERSCHAP VAN DEN H. DONATUS, MARTELAER, *In O.-L.-V. Kerke te Merchten.*

Om van zulke rampen in de toekomst gevrijwaard te blijven werden door de gelovigen stappen ondernomen om een Donatusbroederschap op te richten. Het was paus Leo XII zelf die aan het verzoek van de parochianen voldeed en in een apostolisch schrijven van 18 november 1827 de Donatusbroederschap in de O.L.V.-kerk instelde. Bij de

inschrijving in de broederschap werden tevens aflaten verleend. Een vierdubbel inschrijvingsblaadje werd uitgegeven waarop de heilige geknield is afgebeeld, zijn armen bezwerend voor zich uitstrekend om de bliksemschichten boven kerk en stad af te weren. Op heden bevindt zich in de kerk nog een Donatusbeeld doch de relikwie, die dateerde van vóór 1827, is niet meer voorhanden.

Dat Donatus een grote populariteit genoot te Merchtem blijkt uit het feit dat er een vrije middelbare school werd opgericht die onze donderheilige als schutspatroon koos, dit op aanraden van de toenmalige pastoor. Op aanvraag van het gemeentebestuur startte in 1908 het "Gesticht Sint-Donatus" met twee klassen waarin 114 leerlingen ondergebracht waren. Toen in 1919 de overeenkomst met de gemeentelijke overheid verviel werd besloten een 'vrije betalende school' op te richten. Een middelbare afdeling werd gestart in 1928. In 1951 en 1952 werden acht nieuwe klassen bijgebouwd en werd de naam gewijzigd in SINT-DONATUSINSTITUUT. Sinds 1 september 1977 werd het vrij secundair onderwijs er gemengd, dit op aanvraag van de ouders en in 1981 werd gestart met het vernieuwd secundair onderwijs.

ORSMAAL-GUSSENHOVEN : In de Sint-Pieterskerk werd eertijds op 7 augustus het houten Donatusbeeld omringd door brandende kaarsen en werd zijn relikwie ter verering aangeboden.

PLANCENOIT : Een bidprentje dat herinnert aan de Donatusbedevaart te Plancenoit werd vermoedelijk in de periode 1930-1945 uitgegeven. Het is de klassieke Donatusafbeelding van het laatst uitgegeven prentje van Arlon die er op voorkomt. Een datum van uitgifte is niet vermeld.

RILLAAR : Een dertigtal jaren terug heeft de Donatusverering in de Sint-Niklaaskerk opgehouden te bestaan. De heilige werd er gevierd de eerste zondag na 7 augustus, dag waarop zijn relikwie ter verering werd aangeboden. Op de plaats waar eertijds sporen van een Romeinse nederzetting werden ontdekt is op heden een Donatuskapelletje opgericht dat door de lokale bevolking zeer goed onderhouden wordt.

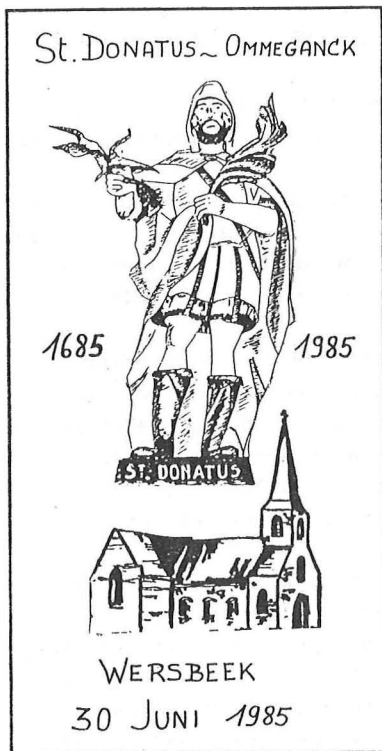
SCHERPENHEUVEL : Op een dubbele bidprent, met kerkelijke goedkeuring van 19 november 1946, staat onderaan het tweede luik een gebed tot de H. Donatus, patroon tegen onweer, afgedrukt. Het eerste luik toont ons een afbeelding van het miraculeus beeld van O.L.V. te Scherpenheuvel met onderaan een gebed tot de H. Maagd Maria. Op het tweede luik staat het gebed de "Vrome Huiszegen" met afbeelding van de gekruisigde Kristus die beweend wordt. De bidprent is tweetalig opgesteld met voorrang aan de Nederlandse taal.

TERALFENE : In de Sint-Jan-Apostelkerk werd de H. Donatus op 7 augustus gevierd en werd op die dag gezegend met zijn relikwie. Hier bestond het gebruik tijdens ieder misoffer de "hagelkaars" te branden.

TIELT-WINGE : Te Optielt, in de gemeente Tielt-Winge, staat een Donatuskapel. De overlevering leert ons dat op deze plaats een persoon werd doodgebliksemd tijdens een onweer.

TIENEN : De Donatusbroederschap in de kloosterkerk der Kapucijnen werd in 1763 opgericht. Na de Franse Revolutie werd deze verering overgebracht naar de Sint-Germanuskerk waar ze tot 1958 instandgehouden werd. De viering van de heilige, op de tweede zondag van juli, werd eertijds door aanplakbrieven aangekondigd.

WERSBEEK : In 1685 had in de St.-Quirinusparochie te Wersbeek de

eerste "Donatusommeganck" plaats. Tijdens deze ommeegang werden de palmtakjes gewijd die langs de weg uitgestrooid lagen. De mensen raapten deze palmtakjes op en namen ze mee naar huis. Bij onweer werden ze in wijwater gedompeld en besprenkelde men er have en goed mee. Oorspronkelijk werd enkel het beeld van de H. Donatus meegedragen. In latere optochten werden ook andere beelden uit de kerk mee-gedragen en werden religieuze taferelen uitgebeeld. Tot voor enkele jaren kende men te Wersbeek nog drie processies die echter een geringe belangstelling genoten. In overleg met de landelijke gilden van Molenbeek-Wersbeek besloot E.H. Polleunis in 1983 deze processies te vervangen door de huidige Donatusprocessie en deze te laten doorgaan op de laatste zondag van juni ter gelegenheid van de plaatselijke kermis, dit na

de hoogmis van 10 uur. Honderdvijftig à tweehonderd personen

stappen hierin mee op. Naast de H. Donatus worden ook de beelden van de H. Quirinus, Sint-Elooi en twee O.L.V.-beelden samen met het Heilig Sakrament in de optocht rondgedragen. Tijdens deze optocht, aan de kapel van O.L.V. van Lourdes die dateert uit 1881, wordt naar aloude gewoonte de palm gewijd. Na de processie is er nog een begankenis rond de kerk met de 17de en 18de eeuwse houten beelden van Donatus, Quirinus en Sint-Elooi begeleid door vendelzwaaiers. Deze rondgang wordt tweemaal uitgevoerd waarna de pastoor de paarden zegent die aan de optocht deelnamen. Op 30 juni 1985 werd de driehonderdste verjaring van deze ommeegang plechtig gevierd. Een tegel, welke herinnert aan deze gebeurtenis, werd uitgegeven. In een minimum van tijd werd de gehele oplage van 500 exemplaren aan de man gebracht.

H E N E G O U W E N

=====

ATH : In de Sint-Maartenskerk werd in 1753 een broederschap opgericht. Hetzelfde jaar werd voor deze broederschap te Bergen een devotieboekje gedrukt.

BERGEN : In 1749 werd de Jezuïtenkerk door de bliksem getroffen. Dit voorval zorgde ervoor dat ze van hun geestesbroeders uit Münstereifel een deel van de originele relikwie bekwamen. Hetzelfde jaar werd reeds een propagandaboekje voor de verering van de heilige gedrukt. In de H.Elisabethkerk en de H.Germanuskerk ontstond een verering in 1753. Beiden lieten een devotieboekje drukken en in 1752 plaatsten de Kapucijnen een beeld van de donderheilige in hun kerk. De studenten van de Jezuïten voerden in 1755 een toneelstuk op over het leven van de heilige. De devotie in Sint-Germanus werd later overgebracht naar St.-Nandrin. Bidbriefjes "touché aux reliques de St.-Donat" (zie afbeeldingen) waren in de H.Elisabeth- en H.Germanuskerk te verkrijgen.

S. DONAT, MARTYR.

Priez pour nous, afin que nous soyons garantis de la foudre et des orages.

Ce Billet a touché la Relique de S. DONAT, M., tirée de Munster-Eissel, exposée dans la Collégiale et Paroissiale de S. Germain à Mons, en Hainaut, *intendant à S. Namur*

SAINT DONAT MARTYR,

Priez pour nous, afin que nous soyons garantis de la foudre, des Orages et des Tempêtes.

Ce Billet a touché aux Reliques de St DONAT, reposantes dans l'Eglise de Ste. Elisabeth à Mons, où se trouve une Confrérie Canoniquement érigée en son honneur

CHARLEROI : De verspreiding van enkele bidbriefjes alhier wijst op het bestaan van een vroegere devotie.

DOORNIK : Omdat op 13 juli 1755 de bliksem verschillende malen insloeg te Doornik en omgeving en er veel schade toebracht werd hier een Donatusbroederschap opgericht. Door de tussenkomst van de bisschop van Augsburg ontving 'la duchesse d'Ursel' een Donatusrelikwie die ze overmaakte aan de St.-Brixiuskerk. Devotieboekjes, met de Walweinafbeelding, verschenen vanaf 1757 in het Nederlands en het Frans. In 1804 verscheen een nieuw boekje, in het Frans, gedrukt bij (het kon ook moeilijk anders)

Donat Casterman te Doornik. Bepaalde bronnen vermelden Doornik en Antwerpen (St.-Jacobs) als de meest bezochte bedevaartsoorden der Vlaamse Donatusvereerders in de 18de eeuw.

EDINGEN : Reeds in 1782 bestond hier een verering van de donderheilige die echter verdween met de Franse overheersing. Omdat in 1853 verschillende onweders de oogst te Edingen en omgeving vernielden ontvingen de paters Kapucijnen de toelating jaarlijks een octaaf te vieren ter ere van de H. Donatus en werd de broederschap heropgericht. Nederlandstalige en Franstalige devotieblaadjes, met beeltenis van de heilige (zie afbeelding), werden verspreid. Kleinere bidbriefjes waren ook voorhanden. Dezelfde beeltenis van de heilige kwam erop voor, hier was hij evenwel niet op een sokkel geplaatst. In 1959 werd de onder-tussen verdwenen broederschap voor de tweede maal heropgericht. De voorhandenzijnde relikwie dateert vermoedelijk uit de

achttiende eeuw.

ROZENAKEN : (Ruisseignies) - In deze vroegere Oostvlaamse gemeente werd op 15 december 1756 door Paus Benediktus XIV een Donatusbroederschap ingesteld. De torenklok, hergoten in 1769, had onze donderheilige als patroon. De Franse overheersing betekende het einde der broederschap die echter op 25 mei 1860 door Pius IX werd heringesteld. De vieringen, op de tweede zondag van juli, werden bij middel van aanplakbrieven (zie volgende blz.) aangekondigd. Op deze zondag, na de hoogmis, trok men stoetsgewijs naar de Donatuskapel in de hovingen van de pastorie. Daar werd het Donatuslied gezongen. Naast een beeld bezit de kerk ook een glasraam van de donderheilige. In de jaren dertig werd een bidprentje uitgegeven met de klassieke Waalse Donatusvoorstelling.

EGLISE DE RUSSEIGNIES

NEUVAINNE SOLENNELLE

EN L'HONNEUR DE

SAINT DONAT

Martyr, Patron contre la foudre et les orages
et tout ce que l'air peut causer de funeste
aux hommes et à leurs biens.

ORDRE DES OFFICES :

**2e dimanche de juillet : à 7 1/2 h. 1re messe ;
à 9 1/2 h. Grand'Messe solennelle ;
à 2 1/2 h. Vêpres et Salut.**

A tous les services **SERMON** par le Rév. Père.

Après les offices, la précieuse Relique de St-Donat sera présentée à la vénération des fidèles.

Indulgence plénière pour les membres de la Confrérie, qui, s'étant confessés et ayant communiqué, visiteront l'Eglise de la Confrérie et y prieront aux intentions du Souverain Pontife.

Lundi 2e Juillet, à 8 h., Service solennel pour les membres défunts de la Confrérie.
Les autres jours, Messe à 7 heures.

Tous les jours de la Neuvaine, les fidèles pourront vénérer la Sainte Relique.

Dans la dite Eglise de Russeignies, existe une Confrérie de St-Donat, érigée canoniquement le 15 décembre 1756 par le Pape Benoît XIV et rétablie dans toute son intégrité le 25 mai 1860 par le Pape Pie IX.

On peut se faire inscrire dans la Confrérie tous les jours de l'année et se procurer dans la Sacristie de l'Eglise le manuel de la Confrérie et des médailles de St-Donat.

Une Messe solennelle sera chantée pour chaque membre défunt.

Les Confrères gagnent une indulgence plénière : 1° le jour de leur inscription dans la Confrérie ; — 2° le 2e Dimanche de Juillet, jour de la fête principale, à condition de se confesser et de communier, de visiter l'Eglise de la Confrérie et d'y prier aux intentions du Souverain Pontife ; — 3° à l'article de la mort.

Inpr. A. Dumazy, Amougies

Zoals op zovele plaatsen zou ook hier de Donatusverering een roemloos einde tegemoet gegaan zijn ware er niet de huidige pastoor EH Van Oostveldt geweest. Door zijn toedoen werd de kerk hersteld en werd de broederschap nieuw leven ingeblazen. Nieuwe bidprentjes, medailles en beelden van de heilige zijn opnieuw te verkrijgen. In de kerk is onder het beeld van de heilige een altaartje opgesteld waar deze attributen voorhanden zijn en waar de relikwie ligt

waarmee de gelovigen zichzelf kunnen zegenen. Regelmatig komen zich hier nog vreemdelingen melden om de donderheilige te vereren. Het ligt in de bedoeling, in de toekomst, de kleine processie naar de Donatuskapel opnieuw te laten uitgaan. Op heden telt de wederopbloeiende broederschap er ongeveer 500 leden.

L I M B U R G

BILZEN : Reeds vóór 1782 zou hier een Donatusrelikwie aanwezig geweest zijn; deze is thans niet meer bekend. Eertijds werden hier klokjes gewijd ter ere van de H. Donatus waarmee de mensen tijdens een onweer rinkelden. Eenzelfde gebruik bestond te Millen.

DIETS-HEUR : De Donatusverering is hier ontstaan eind vorige eeuw omdat op het veld een man met paard doodgebliskemd werd. De familie van de afgestorvene stichtte een hoogmis en een lof op 7 augustus en plaatste een beeld van de heilige in de kerk. Tegenwoordig wordt het feest van de H. Donatus de zondag na 7 augustus gevierd. De viering wordt door aanplakbrieven aangekondigd. Eertijds ging ook een Donatusprocessie uit. Op het grondgebied van de parochie bevindt zich ook een Donatuskapel, vermoedelijk werd deze opgericht op de plaats waar de landman doodgebliskemd werd. Diets-Heur bezit ook een eigen Donatuslied.

DORNE : Te Opoeteren, op de wijk Dorne, staat de enige kerk in Vlaanderen waarvan de H. Donatus de liturgische patroon is. Het is een eenvoudige bakstenen zaalkerk die gebouwd werd in 1923 en vergroot in 1936. In de kerk bevindt zich naast een Donatusbeeld ook een glasraam van de heilige boven het altaar. E.H. Hoedemackers

(1923-1929) en E.H. Moris (1929-1934) waren er de eerste bedienaars. Hun opvolger E.H. Claes (1934-1966) werd er in mei 1947 tot pastoor benoemd wanneer Dorne tot parochie werd verheven.

E.H. J. Van Tricht (Kruisheer) was er pastoor tot 1977 tot hij werd opgevolgd door de huidige zieleherder E.H. Louis Lemmens. Dorne telt op heden 1145 zielen. Deze parochie ontstond dank zij een

veldkapel in de Nielerstraat die rond 1910 aan de H. Donatus werd toegewijd. Bij onweer werd door een oude vrijgezel het klokje in torentje geluid. De volkstoeloop naar deze kapel werd zo groot dat besloten werd in deze wijk een kerk te bouwen. De kerk bezit een relikwie van de heilige doch een broederschap werd er nooit opgericht. Op de eerste zondag van augustus, na de hoogmis van 10 u., wordt de relikwie ter verering aangeboden. Daarna wordt het "Donatuslied" gezongen door het zangkoor. Wat opvalt hier is dat

het Donatusbeeld en -glasraam een Romeins soldaat voorstellen terwijl op het parochiestempel een bisschop afgebeeld staat. KOZEN : Op 6 augustus 1895 ontving de St.-Laurentiuskerk, door tussenkomst van kardinaal Goossens, een Donatusrelikwie van het bisdom Mechelen. Een beeld van de heilige bevindt zich in de kerk. In elke straat gebeuren omhalingen waarvan de opbrengst besteed wordt aan het opdragen van "dondermissen" welke het hele jaar door gecelebreerd worden.

LOKSBERGEN : Op de wijk Frankrijk, langs de Lindestraat, staat een Donatuskapel. Ze werd opgericht in 1912.

MILLEN : Naast een relikwie en een beeld bezit de St.-Stefanuskerk ook een Donatusklok. Ze werd geplaatst in 1952 ter vervanging van de vorige, uit 1806, die in 1943 door de Duitse bezetter was weggenomen. De gewoonte deze klok te luiden bij onweer was een dertigtal jaren terug nog in zwang. De feestdag van de heilige wordt hier op 7 augustus gevierd.

MUNSTERBILZEN : R 1782, vermoedelijk in de verdwenen Kapucijnenkerk.

NEEROETEREN : Op 7 augustus wordt het feest van de heilige gevierd en wordt zijn houten beeld in het kerkkoor uitgesteld. Hier bestond de gewoonte "Sint-Donatuskaarsen" te wijden die thuis bij onweer aangestoken werden.

NIEL-BIJ-AS : Van de paters Trappisten uit Achel werd in 1889 een relikwie bekomen, door hen voor echt verklaard. Op 7 augustus van hetzelfde jaar werd deze voor de eerste maal ter verering aangeboden. In 1892 werd een beeld van de heilige aangekocht. In 1933 bevonden zich twee Donatusbeelden in de kerk waarvan een naar de pastorie verhuisde. De Donatusverering te Niel-bij-As raakte in verval omdat de parochianen verkozen de heilige te gaan vereren in de Donatuskapel op de wijk Dorne in de nabij gelegen gemeente Opoeteren.

ROMMERSHOVEN : In 1957 werden hier nog klokjes gewijd ter ere van de H. Donatus om deze te laten rinkelen bij onweer.

SINT-TRUIDEN : In 1868 werd in de kerk der Minderbroeders een Donatusbroederschap opgericht. De heilige werd er gevierd op 7 augustus. Zijn relikwie, die in de kerk berustte sinds 1776, werd op die dag plechtig uitgesteld.

WELLEN : R omstreeks 1782. Bij onweer werd hier de St.-Brigida-klok geluid om de bescherming van deze heilige over het vee te bekomen.

WIJSHAGEN : Op 6 oktober 1886 werd in de O.L.V.-Hemelvaartkerk een Donatusbroederschap opgericht. Een relikwie van de heilige

bekwam men op 25 juli 1891. De overlevering wil dat het de heilige Donatus was die pastoor Baptist omstreeks 1880 toeliet de nodige fondsen te verzamelen om een nieuwe kerk te bouwen. Op bedeltocht te Antwerpen, voor dit doel, verplichtte een onweer hem te gaan schuilen bij een begoede dame die hem een grote som geld schonk. Als dank beloofde de pastoor een broederschap op te richten en werd in de nieuwe kerk een zijaltaar aan de H. Donatus toegewijd en van zijn beeld voorzien. Deze kerk is thans afgebroken en in de huidige kerk was er blijkbaar geen plaats meer voor onze donderheilige. Het feest van de H. Donatus werd op

7 augustus gevierd. Op die dag werden kaarsen gewijd. In 1886 werd een vierdubbel devotieblaadje uitgegeven waarmee men zich in de broederschap kon laten inschrijven. Hierop lezen we dat ook medailles van de heilige in de kerk verkrijgbaar waren. Op een later devotieblaadje vinden we een prachtige Donatusafbeelding waarop de volkse gebruiken, luiden van de Donatusklok, het branden van de kaars en de gewijde belletjes, staan afgebeeld. Merkwaardig is wel dat op dit blaadje een gebed tot de H. Donatus bisschop voorkomt terwijl de heilige duidelijk als krijgsman is afgebeeld.

L U I K

=====

HERON : De heilige Donatus werd er gevierd op de laatste zondag van juni. Tussen beide wereldoorlogen verscheen een dubbel devotieblaadje met op de voorzijde een afbeelding van de heilige (het beeld uit de kerk ?) en een gebed. Op de binnenzijde staat de litanie van de heilige en op de achterzijde een Donatuslied. Het werd gedrukt bij Coppin-Goisse te Ath en draagt als Imprimatur 9 juli 1930.

HOCKAI : De parochiekerk kreeg de H. Donatus als patroonheilige.

LUIK : In 1707 werden hier bidbriefjes, afkomstig uit Münstereifel, onder de Donatusbedevaarders verspreid. Bidprentjes om de bescherming van de heilige af te smeaken tegen de luchtbombardementen droegen de kerkelijke goedkeuring van het bisdom Luik.

ONDENVAL : Sinds de oprichting van de parochiekerk in 1924 werd de H. Donatus er als patroonheilige aangesteld. Waarom dit gebeurde kon niet worden achterhaald. Wel bevindt zich in de parochie een oude kapel, opgericht ter ere van de H. Quirinus, waarvan het klokje sinds 1775 is toegewijd aan Donatus. In de kerk vinden we naast

een glasraam ook nog twee beelden die onze heilige als Romeins soldaat voorstellen. Zijn feest wordt gevierd de eerste zondag van augustus. Op de weg naar Tirimont staat een veldkapel opgericht ter ere van de H. Donatus.

OVERHESPEN : In deze parochie, die op de taalgrens ligt, werden in 1954 Nederlandstalige en Franstalige lidkaarten van de "Broederschap ter ere van Sint-Donatus" gedrukt. In 1959 telde deze confrerie ongeveer 700 leden. Het bidprentje dat voorhanden was stelt de heilige voor als bisschop terwijl het beeld in de kerk wel degelijk

een krijgsman voorstelt. Een-zelfde beeld staat ook in de kerk van Neerhespen waar het vereenzelvdigd wordt met de H. Mauritius. De heilige werd er gevierd op de laatste zondag van augustus. De broederschap dateert zeker reeds van 1893. Het kerkarchief bezit een brief van erkenning en toelating van de verering van de relikwie die opgesteld werd in 1772. De naam van de gemeente

SAINT DONAT.

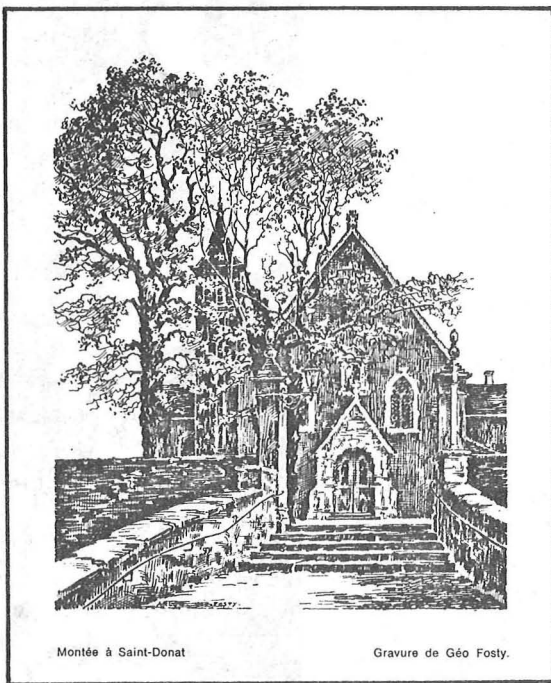
komt er echter niet op voor. - ST.-VITH : Donatusklok.

STAVELOT : In 1782 werd hier een broederschap opgericht. De oude gravures (zie afbeelding) die hier in de streek verspreid werden zijn vermoedelijk 19de eeuws.

L U X E M B U R G

=====

AARLEN : Wie via de E 40-autosnelweg Aarlen binnenrijdt ziet recht voor zich uit de statige dekenale Sint-Donatuskerk (zie afbeelding). Bij deze aanblik zal waarschijnlijk niemand vermoeden dat de hele Donatusverering in België, Nederland en een deel van Frankrijk van hieruit op gang werd gebracht. Het gebouw is opgericht op dezelfde plaats waar oorspronkelijk de kapel van kasteel van Aarlen stond. In 1626 werd hier begonnen met de opbouw van het klooster der paters Kapucijnen en 28 jaar later begon hier de verering van O.L.V. die later door de stedelijke overheid werd overgenomen en haar als beschermheilige der stad uitriep. Enkele ongelukkige voorvallen waarbij meerdere blikseminslagen schade toebrachten aan het gebouw en enkele paters verwonden

Montée à Saint-Donat

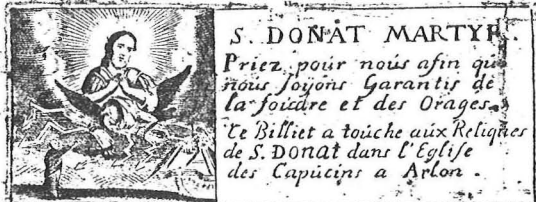
Gravure de Géo Fosty.

brachten een Donatusverering op gang. In 1726 werd door Pierre Houters een beeld vervaardigd en J.G.Weiser, stadsschilder van Luxemburg, zorgde voor de omringende fresco's waarop episoden uit de Donatuslegende staan afgebeeld. Na moeilijke jaren van onderhandelen bekwam men in 1738 eindelijk een gedeelte van de oorspronkelijke relikwie uit Münstereifel en in 1742 werd de Donatusbroederschap opgericht. Tot 1730 werd de heilige er nog gevierd op 7 augustus. Gardiaan P.Bonaventura van Luxemburg ontdekte

de verwarring met het feest van de H. Donatus, bisschop van Arezzo, en liet de vieringen in het vervolg doorgaan op de tweede zondag van juli. Naast Bonaventura was Valentinus van Preys de grote bevorderaar van de Donatusdevotie. In 1750 was men reeds aan de zesde uitgave toe van het devotieboekje. Iedere oplage omvatte ongeveer 5000 Franstalige en een duizendtal Duitstalige exemplaren, en in 1754 waren er reeds 30.000 van deze werkjes (opgesteld door Bonaventura) verspreid. In 1756 verscheen pas een eerste oplage

in het Nederlands, gedrukt te Antwerpen. Bonaventura's werkje werd zelfs tot in 1844 (o.a. te Clermont-Ferrand in Frankrijk) nog herdrukt. De oprichting van de vele lokale broederschappen (in het begin werd overal geijverd voor de broederschap te Aarlen) deed het aantal pelgrims enigszins teruglopen maar Aarlen bleef ontegensprekelijk het 'Donatusdevotieoord bij uitstek'. Zowel Nederlandstalige als Franstalige inschrijvingsbriefjes waren voorhanden. Diverse bidbriefjes (zie afbeeldingen), o.a. van Cornelius De Bondt (of De Boudt ?) waren alhier te verkrijgen. Medailles met op de ene zijde O.L.V. (patrones van Aarlen) en de H. Donatus op de andere zijde werden massaal verspreid. In 1937 verscheen een linnen vaantje waarop de Donatuskerk is afgebeeld. De laatste drie bidprentjes dateren van tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Het eerste is een getrouwe weergave van de gravure van De Bondt. Het tweede stelt het beeld uit de kerk voor en het derde toont ons een Donatus met martelaarspalm en bliksemschichten in de

S. DONAT MARTYR

*Prez pour nous, afin que nous
Soyons garantis de la foudre
Et des orages.
Ce Billet a touché ses Reliques
de St. Donat, dans l'Eglise des
P.P. Capucins à Arlon.*

achtergrond boven een dorpskerk (zie afbeelding links). Deze afbeelding komt trouwens op zeer veel bidprentjes voor in het Franstalige landsgedeelte. We zouden het als een typisch Waalse afbeelding van de H. Donatus kunnen beschouwen. De kerk, diè een volledig parochiaal statuut kreeg in 1858, bezit naast het reeds geciteerde beeld dat het hoofdaltaar siert nog een schilderij en een vaandel van de heilige.

Onder een gaanderij buiten de kerk staat nog een houten beeld dat hem voorstelt. Vermoedelijk werd het eertijds in de processies meegedragen. In 1958 had de Donatusviering nog vol lof en luister plaats doch op heden is hiervan, naast de nog verkrijgbare bidprentjes, niets meer te merken. Oude Aarlenaars beweren nochtans dat hun stad tijdens de laatste wereldoorlog gespaard bleef (ondanks de strategische ligging van Aarlen) omdat zij twee heiligen vereren die de vrede in hun banier dragen.

CHINY : Een kapel was er ter ere van de H. Donatus opgericht wiens feest op de tweede zondag van juli gevierd werd. Bij deze gelegenheid trok een processie door de straten van het dorp.

DEVANTAVE : In de parochiekerk is onze donderheilige de liturgische patroon.

NOVILLE : In de parochiekerk is Donatus de liturgische patroon.

ODEIGNE : Donatus is er de liturgische patroon van de kerk.

RANCIMONT : In de kerk bevindt zich een relikwie van de heilige. Eertijds ging op zijn feestdag een processie uit.

SAINTE-CECILE : Een kapel ter ere van de H. Donatus werd hier in 1750 opgericht. In 1793 werd deze kapel, samen met de kerk en de omliggende huizen, door de Fransen in brand gestoken. Zo werd de Donatusverering hier korte tijd onderbroken. Reeds in 1808 was

de kapel herbouwd en werd de verering in ere hersteld. Op 11 juni 1878 werd een broederschap opgericht. Op het inschrijvingsblaadje dat bij deze gelegenheid werd uitgegeven staan de regels en geplogenheden der broederschap terwijl het tweede luik een Donatuslied van 11 strofen bevat. Een boekje "Le Culte de St.-Donat, Martyr" werd in 1920 te Ronse gedrukt. Het telt 32 bladzijden en draagt een kerkelijke goedkeuring van 1896. Dubbele bidbriefjes met litanie en gebed tonen ons op de voorzijde de klassieke Waalse Donatusafbeelding die we bij de moderne prentjes van Arlon aantreffen. De kerk bezit een beeld van de heilige en zijn processie, die eertijds zeer gekend was, gaat (ging) uit op de tweede zondag van juli. De Donatusrelikwie van Sainte-Cécile is een deel van deze van Arlon welke door de tussenkomst van de bisschop van Namen in 1884 werd afgestaan. Een linnen bedevaartvaantje, met de klassieke Waalse Donatusafbeelding, werd hier in 1937 uitgegeven.

VILLE-DU-BOIS : De heilige Donatus is hier de patroonheilige van de parochiekerk. Jaarlijks had op de tweede zondag van juli een processie ter zijner ere plaats.

Omstreeks 1920 waren de parochiekerk of een grote kapel toegewijd aan de heilige Donatus op volgende plaatsen : AISNE-SOUS-HEYD, ETALLE, GRANDVOIR, HALCONREUX, RECOGNE en TOURNAY.

N A M E N

=====

GRAIDE : Te Bièvre, op het grondgebied der deelgemeente Graide, staat een kapel, opgericht kort na de Eerste Wereldoorlog, toegewijd aan O.L.V.. De gekruisigde Kristus naast de kapel is omringd door enkele heiligen waaronder ook de H.Donatus.

METTET : Een stadswijk, het "QUARTIER SAINT-DONAT" werd hier naar onze donderheilige genoemd.

NAMEN : In de St.-Niklaaskerk werd in 1769 een Donatusbroederschap opgericht. De relikwie kwam er een jaar later.

SCY : De parochiekerk of een grote kapel waren hier omstreeks 1920 toegewijd aan de H.Donatus.

ST.-GERVAIS : De "rue St.-Donat" herinnert aan de populariteit die de heilige hier genoot. Eertijds ging hier op de tweede zondag van juli een Donatusprocessie uit.

Oude Donatusafbeelding die in Wallonië verspreid werd.

O O S T - V L A A N D E R E N

=====

AALST : In de St.-Martinuskerk ontstond de Donatusdevotie in het midden der 18de eeuw. Een devotieboekje dateert uit deze periode. De eerste sporen van een broederschap worden echter pas teruggevonden in 1863 doch deze is reeds jaren ontbonden. De viering van de heilige had oorspronkelijk plaats op 24 juni. Later werd deze verschoven naar de eerste zondag na Pinksteren. Op heden is van een viering geen sprake meer. Ook het Donatusbeeld in de kerk is sinds jaren verdwenen, enkel de relikwie is nog voorhanden.

ADEGEM : In de parochiekerk staat een beeld van de donderheilige.

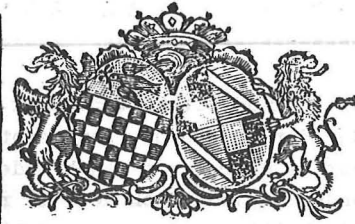
BAZEL : In 1808 schonk bisschop De Broglie van Gent een relikwie van de H.Donatus aan de St.-Pieterskerk. Een staakkapelletje, met de beeltenis van de heilige, oorspronkelijk bevestigd aan de kerkhofmuur en later overgebracht naar een woning op het kerkplein is thans verdwenen. In de topgevel van de kapel van het hospitaal, dat dateert van omstreeks 1850, staat een beeld van ongeveer een meter hoog dat de H.Donatus voorstelt als bisschop met staf en mijter. Een gemeentereglement, opgesteld op het einde der 17de eeuw, toont aan dat het te Bazel vroeger de gewoonte was de klokken te luiden bij onweer.

BEERVELDE : Met uitzondering van een beeld in de kerk is van de vroegere Donatusverering in de St.-Daniëlparochie niets meer overgebleven. Men schijnt zelfs vergeten te zijn dat hij de tweede patroon is van de parochiekerk. Vroeger werden van hieruit aanplakbrieven naar de omliggende parochies verstuurd waarop de viering van de heilige, op de tweede zondag van juli, werd aangekondigd. In 1953 werd de nieuwe klok Donatus gedoopt. Ze kwam er ter vervanging van de oude Donatusklok uit 1868 die door de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog was weggenomen.

BELZELE : De H.Donatus is er thans onbekend. Nochtans was er een relikwie voorhanden in de jaren vijftig.

DESTELBERGEN : O.L.Vrouw-ter-Sneeuw - R.

ETIKHOVE : Op 1 oktober 1769 werd de relikwie van de H.Donatus hier plechtig ingehaald en op 8 juli 1770 werd een broederschap opgericht. Ter gelegenheid van deze oprichting werd een 80 blz. tellend devotieboekje uitgegeven, gedrukt te Oudenaarde bij P.J. Vereecken. Vooraan in het boekje bevindt zich een bidbriefje

**OP-DRAGT
VAN DIT BOECKXKEN**

GEBEDT.

CHRISTUS JESUS vol genaede!
Spaert ons dog van alle schaede,
Die door DONDER en ONWEER
Over ons hangt lieven Heer!

Onse sonden wy vervloecken,
En *Donatus* wy verfoecken:

Om met ons te Bidden U;
Weeft ons dog genaedig nu.

Smeekt ô Martelaer! den Heere;

Dat hy Schrik en Quaed afkeere

JESUS ons hier van bevrydt!

En ons doet Barmhertigheyt. Amen.

Dit **BEELDEKEN** is Gewydt en geraekt aen
de Reliquien van den H. **DONATUS**,

Aen den Seer Edelen **HEER**,
MYN HEER *Albertus, Desiderius, Xaverius de Kerchove* Baron van Ex-
aerde, Heere van Etichove, Ladeu-
ze, Olfene, &c. &c.

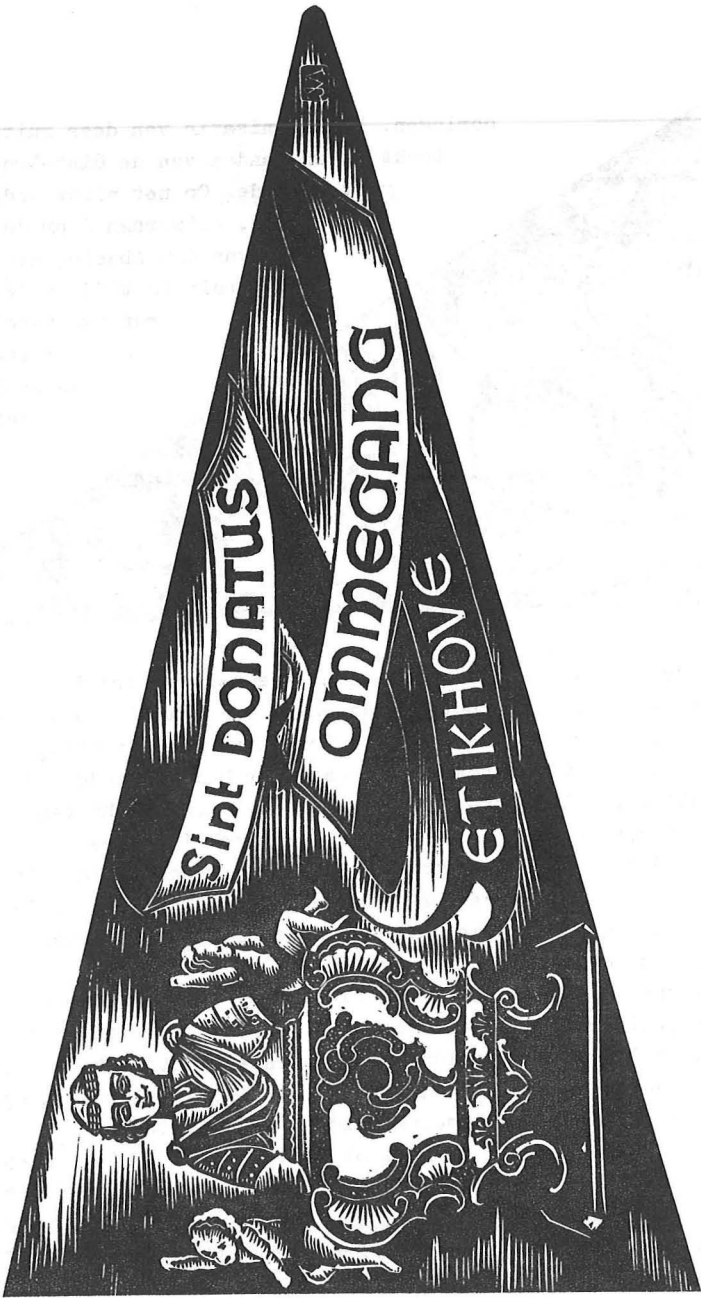
MITS-G AEDERS

Aen de seer Edele **VROUWE**,
MEVROUW *Maria Camilla Josepha,*
Gislena de Lens.

Myn seer Edel HEER ende seer Edel MEVROUWE.

Godt Almachtig heeft in zyne Thien Ge-
boden aen alle Menschen bevolen dit
volgende Gebodt: **Eert Vader ende Moeder.**

dat de heilige voorstelt met de kerk van Etikhove in de achtergrond (zie afbeelding). Een eerste bedevaartvaantje, met volgend opschrift: "H. Donatus, Martelaer, Patroon teghen de Tempeesten bidt voor ons. Opdat wij verlost worden van Donder, Blixem ende Tempeesten. Aengeraeckt de Reliquien in de Kercke tot Etichove by Audenaerde", werd onder de bedevaarders verspreid. (zie afbeelding volgende blz.) In het kerkarchief bevindt zich thans nog een missaal, gedrukt bij Plantijn te Antwerpen in 1762, met op de omslag een medaillon met afbeelding van de H. Donatus. Op de achterzijde is de H. Sebastiaan afgebeeld. Het werd in 1770 door de parochie Melden aan Etikhove geschonken. De paardenomwegang zou dateren van 1770. Hij werd afgeschaff en opnieuw in voege gebracht in 1937. Een honderdtal ruiters en koetsen nemen er op heden nog aan deel. Eertijds had na de hoogmis, op de tweede zondag van juli, een rondgang plaats met het borstbeeld van de heilige. In de namiddag had dan de paardenomwegang plaats die begint met de zegening der ruiters met de relikwieën van de H. Donatus. Op het einde van de tocht wordt een bloemenkrans neergelegd aan het monument der gesneuvelden van de beide wereld-

oorlogen. De organisatie van deze ruitersop-
tocht is in handen van de Sint-Donatus-
ruitersgilde. Op het nieuw bedevaart-
vaantje, ontworpen door de heer
J. van den Abeele, dat aan de
ruiters tijdens de optocht
wordt overhandigd staat
het borstbeeld van
de heilige af-
gebeeld.

In 1975 ontving de parochie een tweede Donatusrelikwie uit
privaat bezit. Etikhove is de enige parochie in Oost-Vlaanderen
waar op heden nog een actieve Donatusverering bestaat.

GENT : In 1861 bestond in de kerk der Minderbroeders op de Oude
Houtlei een Donatusbroederschap en werd er het houten, verguld,
beeld van de heilige op 7 augustus plechtig vereerd.

Een "Godvruchtig Genootschap van den H. Donatus, Martelaer" werd
op 27 juli 1859 opgericht bij de paters Recollekten. Een in-
schrijvingsbriefje met gebed tot de heilige (en litanie) werd
bij deze gelegenheid uitgegeven.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden in het Gentse bidprentjes
verspreid met een gebed tot de H. Donatus om gespaard te blijven
van de luchtbombardementen. Een eerste prentje stelde echter de
H. Donaas voor. Na het inzien van deze vergissing werd op de
tweede uitgave een Romeins soldaat afgebeeld.

GENTBRUGGE-ARSENAAL : In de St.-Eligiuskerk bevindt zich een
zeer kleine relikwie van de H. Donatus, afkomstig van het bisdom
Gent. Vooral tijdens de laatste wereldoorlog werd de bescherming
van de heilige ingeroepen tegen de luchtbombardementen.

HUNDELGEM : De H. Donatus werd hier eertijds aanroepen tegen
donder en storm. Ook een relikwie was voorhanden.

KERKSKEN : Donaat Vandersmessen, een molenaar, liet rond 1800 een kapel ter ere van de H. Donatus oprichten op de wijk Terlicht. Omstreeks 1928 werd deze kapel afgebroken en vervangen door de huidige Donatuskapel.

KLUIZEN : R

LANDSKOUTER : De Sint-Agathakerk bezit een relikwie van de heilige Donatus waarmee vooral tijdens de zomermaanden gezegend wordt.

LOCHRISTI : In 1952 werd melding gemaakt van een relikwie, met verering, deze is echter op heden niet meer voorhanden.

MAARKE-KERKEM : In de jaren vijftig was er nog een relikwie en werd de H. Donatus er aanroepen tegen onweders en storm. Op heden is onze heilige er niet meer bekend.

MEERBEKE : Op 8 juni 1825 ontving de St.-Petruskerk een relikwie van het Aartsbisdom Mechelen waarmee nog regelmatig na de zondagsmissen gezegend wordt.

MOERBEKE-VIANE : De heilige Donatus werd hier aanroepen om gespaard te blijven van blikseminslag en de schadelijke gevolgen van de onweders. Er was ook een relikwie in de kerk. Op heden is de heilige er niet meer bekend.

NAZARETH : Op 1 juni 1905 werd hier de onderlinge brandverzekering "ST.-DONATUSGILDE" opgericht. Reeds in 1901 hadden Alfons Van Poucke, stoker en paardenfokker te Nazareth, en baron Alfred Kervyn de Volkaersbeke een onderlinge paardenverzekering opgericht. Het succes van deze onderneming deed Van Poucke ertoe besluiten ook een onderlinge brandverzekering op te richten. In 1904 ging hij in Nazareth en omliggende gemeenten voordrachten houden om de mensen voor dit initiatief warm te maken. Eind 1905 werden 67 verzekerden genoteerd. Vandaag telt de verzekering 500 leden te Nazareth en 1500 erbuiten. Twintig agenten staan in voor een efficiënte dienstverlening aan hun cliënteel. In een onderlinge verzekering is eenieder die een premie betaalt aandeelhouder voor het bedrag van zijn premie. Het overschot op deze premie wordt als kapitaal van de gilde beschouwd. Tussen 1905 en vandaag beliep dit overschot gemiddeld 51 %. Ten vroegste na tien jaar worden de overschotten terugbetaald, dit om de twee jaar. Men moet lid zijn van de gilde om zijn kapitaal terug te kunnen krijgen. Vrijgekomen gelden, veroorzaakt door overlijden, opzeg, schrapping, enz., worden in een tombola onder de leden verdeeld. Dit gebeurt om de twee jaar tijdens de algemene vergadering in

het parochiaal centrum te Nazareth. Bij de 75ste verjaardag van de gilde werd aan de bestuursleden een glasraam overhandigd met de beeltenis van de schutspatroon. Het beeld van de heilige in de kerk te Bouwel (Antwerpen) stond model voor dit ontwerp. Voor zover we konden achterhalen is de "St.-Donatusgilde" de enige onderlinge brandverzekering die niet door een grotere maatschappij werd opgeslorpt. Zij dankt dit vooral aan de familie Van Poucke door wiens efficiënt beheer de gilde zeker nog een voorspoedige toekomst tegemoet gaat.

NIEUWKERKEN-WAAS : R

POESELE : Bij "Pauselijke Bulle" van 6 maart 1860 werd in de St.-Laurentiuskerk een Donatusbroederschap opgericht en bekamen een relikwie. Een devotieboekje, gedrukt bij Ad. Van der Meersch, werd bij deze gelegenheid uitgegeven. In 1906 werd een tweede boekje, ditmaal met afbeelding van de heilige op de kaft en gedrukt bij J.Hemelseoet te Gent, onder de gelovigen verspreid. Het zal vooral tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog zijn dat de Donatusdevotie te Poesele haar grootste bloei zal kennen. Aanleiding hiertoe was dat, naast donder en bliksem, de heilige hier ook vereerd werd tegen de gevaren van de bombardementen. Een bidprentje, ontworpen door W.Schoon (zie volgende blz.), die dit aantoont werd in 1944 uitgegeven. De litanie van de heilige, met Imprimatur van 1896, dateert ook van deze periode evenals het beeld in de kerk (zie kaftfoto) en het Donatuslied. 1945 was het hoogtepunt toen meer dan 12.000 inschrijvingen in de broederschap werden genoteerd. De Donatusprocessie, ontstaan

St.-Donatusgilde

 Onderlinge Brandverzekering

GEVESTIGD TE

N A Z A R E T H

(Oost-Vlaanderen)

INGERICHT DEN 1 JUNI 1905

STANDREGELLEN

in 1942 met een rondgang rond de kerk, trok in 1945 voor het eerst door de straten van het dorp. Tot rond het midden der jaren zestig kende deze viering nog een grote volkstoeloop die echter naar de jaren zeventig toe zeer vlug afnam. Zo kende Poesele in 1972 zijn allerlaatste Donatusprocessie. In 1946 en 1947 werden op de persen van dagblad "Het Volk" propagandablaadjes gedrukt waarop een foto stond van het rustaltaar tijdens de processie op de Molenberg. Op de keerzijde stonden de namen van de ijveraaars(ters) vermeld uit meer dan 20 parochies hij wie men zich in de Poeselse broederschap kon laten inschrijven.

Ter gelegenheid van de honderdste verjaring van de broederschap werden nieuwe, roze, bidprentjes verspreid (zie afbeelding). Dezelfde afbeelding, in het blauw, werd ook gebruikt als strooibiljet om de komst van Mgr. Calewaert aan te kondigen. Deze afbeeldingen waren een verkleinde versie van de aanplakbrief die W. Schoon ontwierp en die de vieringen van het feest van de heilige aankondigden. Deze affiches werden jaarlijks in de omliggende parochies verspreid. Naast het reeds geciteerde beeld bevindt zich in de kerk een schilderij van de heilige. Het werd omstreeks 1860 geschilderd door de Gentenaar Scheyrs. Het glasraam in het koor

dateert van vóór de Eerste Wereldoorlog. Ter gelegenheid van de 125ste verjaring der broederschap ontwierp de Nevelse kunstenares Denyse Van Doosselaer, in opdracht van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" een bedevaartvaantje van de H. Donatus. Het werd op 13 en 14 juli 1985, tijdens de hoogmis van negen uur, gratis onder de aanwezige gelovigen verspreid.

POESELE 125 JAAR DONATUSBROEDERSCHAP 1860-1985.

Nergens vonden we een plaats terug waar tijdens deze eeuw de Donatusdevotie zo een grote bloei kende als te Poesele. Tot voor enkele jaren vonden we trouwens in de meeste huiskamers nog een Donatusbeeld terug. In de muurnis van de woning van een boerderij in de Nieuwe Kerkstraat komt zijn beeltenis nog voor evenals in de kapel van O.L.V. en de H.Rita op het Kruiske, waar in de opening van het zijraampje zijn beeld verscholen zit tussen de plastieken rozen. Van de medailles en de gewijde ringen, die volgens de oude devotieboekjes alhier verkrijgbaar waren, vonden we echter geen spoor terug. Sinds mensenheugnis wordt de heilige Donatus te Poesele als tweede patroon van de kerk beschouwd. Bij het zoeken naar een concrete aanduiding van de oorsprong van de devotie tasten we op heden nog volledig in het duister. SINT-GORIKS-oudenhove : R tot omstreeks 1950.

WAASMUNSTER : Oorspronkelijk werd in de O.L.Vrouwkerk geijverd voor de Donatusbroederschap bij de Kapucijnen te Brussel. In het kerkarchief is een registerboek van de "Confrerie van den H. Donatus" bewaard dat aanvangt in 1848 en waarin de inschrijvingen

genoteerd staan tot 1945. Het verving het vroegere register dat de inschrijvingen vermeldde vanaf 17 mei 1771. Dit is vermoedelijk de datum waarop de broederschap hier werd opgericht en niet 1763 zoals verkeerdelijk is vermeld op de

nieuwe litanie van 1944 gezien de broederschap te Brussel pas werd opgericht in 1764. Een dubbel inschrijvingsblaadje, met een prachtige volkse voorstelling van de heilige (zie afbeelding), werd gedrukt bij de drukkerij Muylaert te Wieze. Eenzelfde blaadje, gedrukt bij J.Poelman te Gent, is vermoedelijk nog ouder. Beide briefjes dragen dezelfde kerkelijke goedkeuring als het devotieblaadje van Brussel, namelijk 19/01/1764 en waren in de 18de en 19de eeuw in gebruik. Een dubbel devotieblaadje, gedrukt te Gent bij I.Vanderpoorten zonder datum of illustratie, werd ook hier uitgegeven. Vanaf 1943 heeft pastoor Bredael nog getracht de Donatusdevotie nieuw leven in te blazen. Bij middel van strooibriefjes (zie volgende blz.) werd de bevolking gewaarschuwd tegen de gevaren van de oorlogsbombardementen. Achteraan in de kerk werd een bord opgehangen waarop de verering van de heilige Donatus als "patroon tegen onweder, donder en bliksem, alsook alle oorlogsrampen als bombardementen en beschietingen" was aangekondigd. 10.000 nieuwe litanieën (gedrukt bij W.Van der Meulen, te Waasmunster) en 5.000 gekleurde bidprentjes werden gedrukt. Evenals op het oorlogsbidprentje van Poesele staat op dit prentje een bommenwerper afgebeeld die drie bommen dropt. Beide prentjes dragen trouwens dezelfde kerkelijke goedkeuring (14.03.1944). De H.Donatus werd vereerd op de tweede zondag van juli, dan kon men zich met zijn relikwie laten zegenen. Wie echter de heilige tijdens het jaar wilde vereren kon terecht in de kapel van O.L.Vrouw van Zeven Weeën op de Heide. Devotieblaadjes en bidprentjes lagen er naast een offerblok ter beschikking van de gelovigen. Op heden bezit de kerkfabriek nog een vaandel dat eigendom was van de broederschap en een ovaal schilderij dat de onthoofding van de

heilige en het
ontvangen van zijn
martelaarskroon
voorstelt. Dit
laatste bevindt
zich thans in de
pastorij.
WATERLAND-OUDEMAN :
Van de vroegere
relikwie en de
verering is thans
geen spoor meer
terug te vinden.
WELLE : De Donatus-
devotie in de St.-
Pietersbanden-
parochie ontstond
in het begin der
19de eeuw. Aan-
leiding hiertoe
was het dood-
bliksemen van een
persoon doch zijn
metgezel ontsnapte
op wonderbaarlijke
wijze aan de dood.
Een broederschap
werd omstreeks
1860 opgericht.
De kerk bezit een
relikschrijn
waarop een beeld
van de heilige
bevestigd is.

ZARLARDINGE : In de O.L.Vrouwkerk, waar sinds mensenheugnis de
H. Antonius-Abt vereerd wordt, bevindt zich een relikwie van de
heilige Donatus. Van een speciale verering is sinds 50 jaar geen
sprake meer.

Parochiale Kerk Waasmunster.

Ronkende Motoren over ons Land.

Er hangt over ons land elken dag een dreigend
gevaar.

Het gevaar der ¹⁹⁴⁴
doodende bommen.

Wat in Lokeren, gebeurde, in Meirelbeke, in Leuven, Mechelen,
Kortrijk enz... kan ook in Waasmunster gebeuren.

Wie zal ons Redden ? Geen Mensch ! GOD ALLEEN !!!

Om eensgezind de oorlogsgevaaren te bezweeren die immer
naderkomen, hebben wij een Octaaf ingericht tereere van den
H. DONATUS BESCHERMER TEGEN LUCHTBOMBARDEMENTEN
EN BESCHIETINGEN. TWEEDE PATROON ONZER PAROCHIE.

WIJ HOUDEN VAN ONS LEVEN.

De ronkende motoren dreigen het te ontnemen.
SMEEK GOD ONZE GEMEENTE TE SPAREN.

OP NAAR DE PAROCHIEKERK IN DE WEEK VAN 9 TOT 16 JULI.

Zondag 9 Juli : Feestdag van den H. Donatus. Sermoen in
al de Missen : 6.30 - 8 - 10 ure
10 uur. ZEER PLECHTIGE HOOGMIS : de St-Gregorius
gilde onder leiding van zijn directeur Heer Edw. DE
BRUYNE, zal uitvoeren «MISSA GREGORIANA» van Ivo
MORTELMANS.

Daarna H. DONATUS-PROCESSIE.

In de week : Elken avond om 8 ure, Sermoen en Lof,
gezongen door het volk.
De sermoenen worden gepredikt door E. P. EUGEN
DELOOZ, minderbroeder.

Zondag 16 Juli : om 2 ure. SMEEK- en BOETPROCESSIE,
met aanroepingen tot Christus, Maria en H. Donatus.
GROOTE SLUITINGSPLECHTIGHEID.
HET LEVEN ROEPT DE DOOD DREIGT.
REDT UW LEVEN. BIDT EN BOET.

Kinderen NIET TOEGELATEN.

Men kan zich onder de bescherming stellen van den H. Donatus
door zich te laten inschrijven in het broederschap. Gebeden en
Litanie zijn te bekomen.

Kesrom a.u.b.

WEST - VLAANDEREN

AARSELE : R 1933 - ADINKERKE : R 1933 -

ALVERINGEM : De relikwie, geborgen in een zilveren zeinsel met beeltenis van de heilige, zou dateren van 1773.

ANZEGEM : In 1781 en 1784 voerden de "Konstvoedende Redenbroeders" het toneelstuk "Donatus, martelaer, patroon tegen donder en blixem" op. Naast een beeld en een relikwie herinnert niets meer nog aan een verering van de heilige in de kerk.

AVEKAPELLE : R 1844 - AVELGEM : R 1933

BEERST : Een relikwie werd bekomen in 1861 en in 1869 werd een broederschap opgericht. Het bidprentje, gedrukt bij Petyt te Brugge, is een namaak van een der oudste Antwerpse prentjes die in de St.-Jacobskerk verspreid werden.

- BEVEREN (a/d IJzer) : R 1778

BEVEREN (bij Roeselare) : De devotie ontstond in 1756 nadat in 1755 een blikseminslag de toren der kerk had vernield waarbij de H.Vaten als bij wonder gespaard bleven. Op 10 juni 1771 werd een broederschap opgericht en bekwam men een relikwie. In 1795 bekwam men zelfs een tweede relikwie. Nog in 1771 werd de Antoniusklok hergoten en kreeg de heilige Donatus als bijpatroon;

beide heiligen waren er op afgebeeld. Een devotieboekje getiteld "Beginzel en Voortgang der devotie tot de H.Donatus, plegtelyck en solemnellyck ingestelt in de Prochie-Kercke van Beveren by Rousselaere" gedrukt bij Cornelis De Moor te Brugge, verscheen rond deze periode. Bovenstaande afbeelding illustreerde het titelblad van dit boekje. Een nieuw boekje werd gedrukt in 1867 bij de Brouwer-Stockt te Roeselare. Langwerpige bidbriefjes zoals deze van de St.-Jacobskerk te Antwerpen werden te Beveren ook

verspreid. In 1888 verscheen een devotieblaadje met litanie. Thans bezit de kerk nog een houten beeld van de heilige waar hij als Romeins soldaat is afgebeeld. Donatus werd er gevierd de tweede zondag van augustus in de volksmond de "Donatusomwegang" genoemd wat wijst op het bestaan eertijds van een processie. **BISSEGEM** : Op de zilveren relikwiehouder van de heilige staat het jaartal 1859 vermeld. De kerkrekeningen van 1836 maken gewag van het hervergulden van een Donatusbeeld doch dit is in de loop der tijden verloren gegaan.

BOEZINGE : De relikwie, in een zilveren handschrijn, werd vooral in perioden van onweer ter verering aangeboden. Vroeger zou er ook een beeld in de kerk gestaan hebben en in 1862 werd het octaaf van de heilige in juli gevierd.

BREDENE : R 1930

BRUGGE : De Kapucijnenkerk te Brugge ontving haar Donatusrelikwie op 16 oktober 1767. In 1764

was reeds een broederschap opgericht maar pas in december 1776 werden de regels kerkelijk goedgekeurd. De feestdag van de heilige werd op de 2de zondag van juli gevierd met kleinere vieringen op Kerstmis en Sinksen. Elke tweede zondag van de maand werd de relikwie ter verering aangeboden. In 1779 was het linkeraltair in de kerk toegewijd aan Donatus. Boven het altaar hing een schilderij waarop de heilige, geknield en gekeerd naar God die op de wolken verschijnt, staat afgebeeld. Op de achtergrond het stadspanorama met de drie grote torens en het patersklooster. Eenzelfde afbeelding vinden we terug op de

"Klauberprent" uit 1779. Een dubbeldevotieblaadje, met afbeelding, getekend door "Allaert" dateert van 1776 (zie hierboven).

Inschrijvingsbewijzen der broederschap van vóór de Franse Revolutie vertonen dezelfde Donatusafbeelding als deze die voorkomt op het devotieboekje van Beveren. Dezelfde hoofding werd herhaald in 1841 als illustratie van een litanie. In 1861 werd het Kapucijnenklooster overgebracht van het Zand naar de Klarastraat. In de nieuwe kerk werd in een muurnis een Donatusbeeld geplaatst en de vroegere schilderijen werden overgebracht naar de refter van het nieuwe klooster.

Ook andere Brugse kerken waren in het bezit van een Donatusrelikwie : St.-Gillis sinds 1777, St.-Trudo en de kerk der paters Augustijnen sinds 1780. Een litanie kon men vanaf 1846 bekomen bij de "wasverkoopster der St.-Salvatorkerk". In 1859 werd ook in de O.L.V.-kerk een broederschap opgericht. Een boekje "Handboeken des broederschs der HH Drogo en Donatus in O.L.V. te Brugge" werd in opdracht van kanunnik Tanghe hetzelfde jaar gedrukt bij de Wwe De Schrijver-Van Haecke. In de volksmond werd deze confrerie met volgende spotnaam bedacht : "de confrerie van den drogen en den natten".

DEERLIJK : In de kerk werd een Donatusbeeld geplaatst na de brand van de kerktoren op 8 juli 1891 die veroorzaakt was door een blikseminslag. Alles wees er toen op dat het ijzeren kruis van de toren in het koor van de kerk zou terechtkomen. Door het bidden en aanroepen van de H. Donatus door pastoor Debieu viel het kruis langs de andere kant naar beneden zodat veel schade vermeden werd. Op 1 juli 1902 werd te Deerlijk de "Onderlinge Brandverzekering Sint-Donatus" opgericht.

Eerst werd de beschermheilige op de polis als bisschop afgebeeld; toen men op deze vergissing attent werd gemaakt verschenen de nieuwe polissen met een juiste afbeelding van de donderheilige. DIKKEBUS : Het afbranden van de kerk op 8 mei 1765 is vermoedelijk de aanleiding geweest tot het ontstaan van de Donatusverering aldaar. Een relikwie is voor het eerst vermeld in 1803. In 1859 werd een propagandablaadje uitgegeven waarop de jaarlijkse octaaf van de 2e en 3e zondag van juli aangekondigd werd. Hetzelfde jaar liet kanunnik Tanghe een devotieboekje drukken. Het Donatusbeeld,

dat herverguld werd in 1853, doch vernield in 1923 na het afbranden der noodkerk, zou de heilige voorgesteld hebben als bisschop. In de nieuwe kerk is het altaar in het zuidkoor toegewijd aan Donatus. Een nieuw (verguld) borstbeeld van de heilige met relikwie in de voet is erop uitgesteld. Dit beeld werd vroeger in de Donatusprocessie, op de tweede zondag van juli, na de hoogmis rondgedragen. Een der glasramen boven het altaar stelt eveneens de heilige voor. Dikkebus heeft ook zijn eigen Donatuslied dat vroeger in de katholieke school aan de kinderen werd aangeleerd.

DAMME : R 1920 - DESSELGEM : R 1920 - DUDZELE : R 1924
 EERNEGEM : Een devotieboekje werd door kanunnik Tanghe in 1859 uitgegeven en een relikwie kwam er in 1882. Het houten beeld in de kerk stelt de heilige voor als krijgsman, het zwaard in de rechterhand rustend op een blok waarop een ring is afgebeeld. Dit is ongetwijfeld een verwijzing naar de ringen die in het graf van de heilige werden gevonden.

EESSEN : R 1924 - EGGewaartskapelle : Donatusbeeld in 1928.
 ELVERDINGE : Een broederschap werd ingesteld op 31/01/1788. Het feest van de heilige werd gevierd de laatste zondag van juli. Bijkomende vieringen hadden plaats op de eerste zondagen van de maanden mei, juni en juli.

GELUVELD : Toen de kerk in 1806 afbrandde werd door de pastoor een beeld van Donatus aangeschaft. Het werd verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog. In de huidige kerk werd een nieuw beeld geplaatst. De relikwie verkregen in 1884 is op heden niet meer voorhanden.

GELUWE : R 1884 - GIJZELBRECHTEGEM : R 1841

GISTEL : In 1860 werd een bidprentje uitgegeven dat "heeft aengeraekt de reliquien van den H. Donatus rustende in de kercke tot Ghistel".

GITS : R 1859 - GULLEGEM : R in de 19de eeuw.

HARINGE : De relikwie werd in 1777 ingehuldigd. In 1859 werd door kanunnik Tanghe een devotieboekje uitgegeven. Het beeld van de heilige op het St.-Rochusaltaar dateert vermoedelijk uit de 18de eeuw.

HOEKE : Bekwam een relikwie in 1828 afkomstig uit Kassel.

HULSTE : R 1828

IEPER : In de Sint-Maartenskathedraal werd op 7 november 1770 een broederschap opgericht. Op 30 april van het volgend jaar werd de relikwie van de heilige er plechtig ingehaald. Eigenaardig is wel dat het feest van Donatus de tweede zondag van juni werd gevierd met kleinere vieringen een week later en op de tweede zondagen

van juli, augustus en september. Tussen 1840 en 1908 werd het feest verlegd naar de tweede zondag van juli. Het borstbeeld in de kerk dateert uit 1771. Uit hetzelfde jaar dateert ook het devotieboekje dat gedrukt werd bij Walwein, op de Leet, met de gekende Donatus-afbeelding die onder andere gebruikt werd voor de boekjes van Belle, Veurne, Wervik enz. (zie afbeelding hiernaast).

Donatusrelikwieën waren ook voorhanden bij de Discalsen, Ierse Dames (1770), Nonnenbossche, Ten Bunderen (vóór 1784) en bij de paters Kapucijnen. Ieper, als centrum van het toenmalige bisdom met dezelfde naam, oefende een belangrijke

invloed uit op de verspreiding van de Donatusdevotie in Frans-Vlaanderen.

IZEGEM : De Sint-Hiloniusparochie te Izegem bekam zijn Donatusrelikwie in 1803. Het feest van de heilige werd er op 7 augustus gevierd.

H. DONATUS MARTELAER,
PATROON TEGEN DE ONWEDERS, &c.

H. DONATUS MARTELAER, bid voor ons,
op dat wy Godts Gratie ontfangen, en
bevryd worden van Dónder, Blixem en
andere Onweders.

IZENBERGE : Na de sluiting van het klooster Ten Bunderen te Ieper werd de Donatusrelikwie in 1784 naar Izenberge overgebracht. Van dezelfde periode dateert ook het houten beeldje van de heilige dat zich in de kerk bevindt.

KANEGEM : Een relikwie werd bekomen in 1843. Rond deze periode werden veel "Donatusmissen" tegen het onweer aangevraagd.

KNOKKE : De relikwie werd op 26 juli 1779 in de oude kerk te Knokke ingehaald. Een klok bevestigd in 1827 werd Donatus gedoopt. Deze werd echter door de Duitse bezetter opgeëist in 1917. De nieuwe klok in de huidige St.-Margaretakerk is toegewijd aan het H.Hart, de H.Jozef en de H.Donatus. Een beeld van de heilige bevindt zich op heden niet meer in de kerk.

KORTRIJK : In 1756 werd in de reeds lang verdwenen Kapucijnenkerk een Donatusbeeld ter verering uitgesteld, ook een relikwie was voorhanden. Een broederschap is niet bekend, wel kon men zich te Kortrijk laten inschrijven voor de broedersschappen van Aarlen en Brussel.

LAMPERNISSE : R 1773 - LANGEMARK : R 1803 - LEISELE : R 1803
LO : R 1788 - MOEN : R 1933 - NIEUWKAPELLE : R 1933

NIEUWPOORT : Het klooster der Geschoeide Karmelieten bewaarde in 1765 een Donatusrelikwie. Toen het klooster in 1779 werd afgeschaft verhuisden devotie en relikwie naar de parochiekerk. Met de verwoesting van de kerk tijdens de Eerste Wereldoorlog verdween niet enkel het 18de eeuwse beeld doch ook de hele devotie.

NOORDSCHOOTE : Er was een Donatusbeeld in de kerk vóór 1914.

OESELGEM : Een jaar na het bekomen van de relikwie liet kanunnik Tanghe een devotieboekje verspreiden op 75 exemplaren. Het toenmalige beeld uit de kerk is thans verdwenen.

OOSTDUINKERKE : Het 18de eeuwse beeld verdween na de brand van de kerk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een nieuw beeld werd geplaatst.

POLLINKHOVE : R 1784

POPERINGE : In de Sint-Bertenskerk werd op 21 februari 1780 een broederschap opgericht en hetzelfde jaar ontving de kerk een relikwie. Het borstbeeld van de heilige, waarvan de martelaarspalm in het onderstuk is verwerkt, is sinds 1930 terug in de kerk geplaatst. Bij Walwein te Ieper werd een devotieprentje gedrukt. Ook de Sint-Janskerk was in het bezit van een relikwie (1784) terwijl de Zusters Penitenten reeds in 1770 een relikwie bewaarden.

RENINGE : Het borstbeeld en de relikwie dateren uit het einde der 18de eeuw. In 1888 liet men bij Minnaert te Tielst een litanie drukken.

RAMSKAPELLE : R 1804

SINT JORIS TEN DISTEL : Het feest van de heilige werd hier op 7 augustus gevierd. De relikwie dateert uit 1785. Uit dezelfde periode dateert ook een borstbeeld van de heilige dat door de oudere mensen de "heilige zonder armen" genoemd werd.

STADEN : R 1779 - STUIVENSKERKE : R 1791 - TIELT : R 1935

VEURNE : De relikwie in de Alexianenkapel werd op 7 februari 1764 door het bisdom Ieper als echt erkend. Op 25 juni 1772 werd een broederschap opgericht. Een devotieboekje dat dateert uit 1771 werd gedrukt bij Walwein te Ieper. De orde der Alexianen of Cellebroeders werd door de Fransen in 1798 afgeschaft zodat de Donatusverering werd overgebracht naar de Sint-Walburgakerk. De broederschap werd er op 28 juni heringesteld. Een nieuw devotieboekje werd in 1859 door kanunnik Tanghe uitgegeven. Het vergulde borstbeeld in de kerk is vermoedelijk nog afkomstig van de Cellebroeders.

VINKEM : R 1836 + beeld in de kerk. - VLAMERTINGE : R 1784

WERVIK : Een brand van de kerktoren op de tweede zondag van juni in 1755 zou de aanleiding geweest zijn van het ontstaan van de Donatusdevotie te Wervik. De relikwie van de heilige werd er op 31 juli 1764 plechtig ingehaald. Daags voordien sloeg de bliksem in de kerktoren maar miste zijn uitwerking bij het St.-Jorisaltaar waar de relikwie uitgesteld stond. Een broederschap werd opgericht in 1765. Het devotieboekje uit 1766, gedrukt bij Walwein is in het Frans gesteld. Het borstbeeld van de heilige werd vernield in 1926.

WESTNIEUWERKERKE : R 1806

WESTOUTER : De Donatusbroederschap werd opgericht in 1779. Een eerste relikwie, bekomen in hetzelfde jaar, ging verloren tijdens de Franse bezetting en werd in 1827 vervangen door een nieuwe afkomstig van het bisdom Gent. De kleinste van de drie klokken te Kemmel, daterende van 1827, werd Donatus gedoopt.

WESTVLETEREN : De relikwie in het bezit van de Brigittijnen van Sint-Sixtus werd in 1784 verdeeld tussen Pollinkhove, Poperinge, Vlamertinge, Westvleteren (parochiekerk) en Wulpen.

WIELSBEKE : Op het einde der 18de eeuw werd de viering van de heilige Donatus met aanplakbrieven aangekondigd. In 1859 werd door kanunnik Tanghe een devotieboekje uitgegeven en op 28 maart 1885 werd een broederschap opgericht. Het beeld van de heilige in de kerk is tijdens de Tweede Wereldoorlog spijtig genoeg verloren gegaan. Uit de persoonlijke aantekeningen van M.English blijkt dat pas in 1934 een relikwie werd bekomen. Vermoedelijk gaat het hier om een nieuwe relikwie ter vervanging van een vroegere die verloren gegaan is.

WILSKERKE : Pastoor Froot liet tussen 1890 en 1910 een glasraam in de kerk aanbrengen dat de H.Donatus voorstelt.

WOUMEN : Een eerste relikwie werd reeds vermeld vóór 1800 doch deze ging verloren. In 1810 werd een nieuwe bekomen ter vervanging van de vorige. Het Donatusbeeld in de kerk werd verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog evenals de Donatusklok. Op 10 juni 1951 werd een nieuwe Donatusklok gewijd. De Donatusbeeldjes die men te Woumen in de huiskamers aantreft gelijken qua voorstelling goed op het Donatusbeeld in de kerk van Vleteren (Frans-Vlaanderen).

WULPEN : R 1784

ZWEVEGEM : Op 2 april 1840 werd alhier een broederschap tot de heilige Donatus "bisschop en martelaar" opgericht. Een relikwie kwam er in 1857. Het schilderij in de kerk stelt wel de donderheilige voor en vertoont veel gelijkenis met een oude Vlaamse Donatusprent. (zie afbeelding onderaan)

B I B L I O G R A F I E

- BIJNENS Bert : Frans-Vlaams Jaarboekje II, 1969 blz 70/71
 BIJNENS BERT : Frans-Vlaams Jaarboekje X, 1977 blz 22
 BOLLAERT André : 'Een Merkwaardig bidprentje van de H. Donatus te Poesele' in 'Driemaandelijks tijdschrift van de heemk. kring Het Land van Nevele' 1985, jg. XVI afl. 2 blz 130/34
- BOLLAERT André : 'Een bedevaartvaantje voor Poesele' in idem als boven blz 135/37
- BROECKHOVE Maurits : 'Devotie in het Vlaamssprekend gedeelte van België tot de H. Donatus, bijzondere patroon tegen schadelijke natuur- en vernielende kunstmatige lucht-elementen' in 'Oostvlaamse Zanten' 1959, 34 jg nrs 2/6 en 1960, 35 jg nrs 1/2
- CELIS Gabriël : 'Volkskundige kalender voor het Vlaamse land' 1923
- CELIS Gabriël : 'Heiligenverering in Frans-Vlaanderen' in 'Oostvlaamse Zanten' 1944, jg 19 nr 3
- DEFRAEYE Leon & SIMOENS Leo : 'Onze Heiligen in Kerk en Kapel' Bisd. Brugge, 1950
- DELFORGE Thomas Jean : 'Les Sainst Populaires de Walonie', uitgeverij Duculot, blz 17/19
- DEMAREST Hendrik : 'Devotie tot de H. Donatus in het Vlaamssprekend gedeelte van België - Aanvullingen' in 'Volkskundig jaarboek 't Beertje' 1982, nr 4 blz 181/96
- DENDOOVEN Lucien : 'Dit is West-Vlaanderen', NV Flandria 1961, blz 146, 351, 758, 1231, 1244, 1498 en 2115
- DE POTTER J. & BROECKAERT J. : 'Geschiedenis der gemeente Poesele' Gent 1868.
- ENGLING Johannes : 'Die Verehrung des hl. Donatus im Luxemburger Lande' in Publ. de la sect. hist. de l'inst. de Lux. 1862, nr 18 blz 227/48
- ENGLISH M. : 'De donderheilige Sint-Donatus, en zijn verering in West-Vlaanderen' in 'Biekerf' 1959, jg 60 nr 3 blz 65/73, nr 4 blz 103/10, nr 5 blz 141/50
- GERITS Jan : 'Bedevaart- en herdenkingsvaantjes : een aspekt van de heemkundige werking in Vlaanderen' in 'Ons Heem' 1983, jg 37 nr 5/6
- GERITS Jan : 'Gids voor Vlaanderen' VTB Antwerpen 1985.
- GOOREN Dagobert : 'Sint-Donatus en zijn verering in Nederland' in 'Brabants Heem' 1971 nr 23 blz 7/15
- HILDEBRAND P. : 'De Kapucijnen in de Nederlanden' deel IX, blz 740/50, Antwerpen 1955
- JANSSENS Johan : 'De Plantenwereld in de Volkskultuur', Mens en Natuur, Poesele 1979.
- JANSSENS P.R. : 'Het oude verweer tegen hagel, donder en bliksem' in 'Oostvlaamse Zanten' 1957, nr 5 blz 133/52 en nr 6 blz 165/78
- PESCH Dieter : 'Wallfahrtsfährnchen', Keulen 1983 blz 49/50, 286, 300/01.

- FLUCK Beate : 'Der Kult des Katakombenheiligen Donatus von Münstereifel' in 'Jahrbuch für Volkskunde' Würzburg, Innsbruck, Fribourg 1981, blz 112/26
- RENN Heinz : 'Die Donatuskirche in Münstereifel' in 'Nachrichtenblatt des Vereins Münstereifler' 1957 nr 2 blz 2 e.v.
- RENN Heinz : 'St.-Donatus aus Münstereifel' in idem als boven 1959, jg 34 nr 2
- SCHULLER Andreas : 'Donatus als Rheinische Gewitter- und Feuerpatron' in 'Pastor honus' 1928, Bd 39 blz 435 e.v.
- SIMOENS Leo : 'Onze Heiligen in Kerk en Kapel' Bisdóm Gent, 1952.
- STEINHAUS Hans : 'Die Donatus-Silberbüste in der ehem. Jesuitenkirche Münstereifel' in Nachrichtenblatt des Vereins Münstereifler, 1967 jg 42 nr 1
- THEYS C. : 'Tonelen uit het vroegere volksleven' in 'Eigen Schoon en de Brabander' 1950, jg 33 blz 330/31
- VAN DEN HEUVEL J. : 'Heiligenverering in het Land van Nevele' in 'Driemaandelijks berichtenblad van de heemk. kring het Land van Nevele' 1983, jg XIV, afl 1, blz 26/28
- VAN DYCK A.H. : 'Kerkpatronen, bedevaartplaatsen en devotie-oorden in Vlaanderen' in 'Oostvlaamse Zanten' 1937, jg 12 nr 1 blz 50
- VAN NIEUWENHUYZE A. : 'Historiek van Etikhove' 1976, blz 144/48
- VANNOPPEN Henri : 'De jaarkrans in Erps-Kwerps, het volkskundig centrum van Midden-Brabant en omgeving' in 'De Brabantse Folklore' 1976 nr 211 blz 273
- VERMEULEN Jos : 'Kerkpatronen, bedevaartplaatsen en devotie-oorden in Vlaanderen' in Oostvlaamse Zanten 1944, jg 19 nr 4 blz 85
- WEISGERBER Aloïs : 'St.-Donatus und unsere Heimat' in Kirchenzeitung der Erzdiözese Köln, juli 1955.
- Redaktie K.O.K. Deinze : 'Veiligheid tegen de bliksem' in 'Kontaktblad K.O.K. Deinze' 1984, jg 4 nr 1 blz 259
- - - : 'Bibliothec. Sanctorum' T. IV Donato col 772/800
- - - : 'Catholicisme' T. III, Donat col 772/800
- - - : 'Katholieke Encyclopedie' Deel 9 Donatus kl 80/81

De eventuele auteurs van de diverse devotieboekjes komen in bovenstaande lijst niet voor.

DANK AAN ALLEN, die op een of andere manier ons informatie of illustraties verschaffen voor deze brochure en die hun medewerking aan de tentoonstelling verleenden. Gelieve ons echter te verontschuldigen mocht, door een vergetelheid van onzenwege iemands naam in deze opsomming ontbreken.

EH ALLEGAERT, Etikhove - BIJL-SCHELDEMAN, Borgerhout - BLOEMEN Armand, Burgemeester Grobbendonk - BR BOEL Gaston, Merchtem - BROECKHOVE Maurits, Gent - EH COESSENS, Moerbeke - EH COLLIN L., archivaris Bisdome Gent - CORNELISSEN Marcel, Westmeerbeek - Abbé d'ARRAS J, Sainte-Cécile - DE DECKER Ronald, Brugge - DE KE André, Drongen - Mgr DE KESEL L, Gent - DEMONT Gaspard, Bornem - DE MULDER Maria, Poesele - DE NOCKER Roger, Beervelde - EH DE PRINS, Kerksken - EH DE RIDDER, Welle - EH DE SAEGER P, Lochristi - Abbé DESCHEPPER Michel, Flêtre - DE SMET Walter, Gentbrugge - EH DE VOS, Aalst - EH DE WOLF G, Evergem, DE WOLF R, Nevele - EH DORNEZ, Dikkebus - Dr DUBOIS Michel, Saint-Ghislain - EEKHOUT Hubert, Etikhove - ELOY Arnold, Gent - EH GEIVERS, Kozen - EH GEUSENS, Vreren - EZ GOOSSENS, Deinze - GYSELS Juul, Grobbendonk - Abbé HOUBIER R, Onderval - EH JAMEE Lieven, Poesele - JANSSENS Antoine, Nevele - Kanunnik JOOS G, LANDSKOUTER - EH LEMMENS Louis, Opoeteren - LIEVENS Robert, Haaltert - LUYSSAERT Jan, Merendree - MALFAIT Jacques, Semmerzake - MESTDACH Adhemar, Poesele - EP NOE A, Gent - Pfarrer OHLERT J.M., Bad Münstereifel - EH POECKS F, Gentbrugge - EH POLLEUNIS G., Bekkevoort - EH PUNGS, Bazel-Waas - ROELS André, Waasmunster - ROBIJT Stefaan, Lotenhulle - Oberpfarrer SCHERER, Bad Münstereifel - SCHIPPERS Marcel, Antwerpen - SCHOON Willy, Drongen - EH SERGEANT, Zarlardinghe - SERGEANT Norbert, Waasmunster - EH SMESMAN, Oudegem - TIRRY Delphine, Asse - TUYTSCHAEVER Roger, Gent - VAN BALLAER R., St.-Amandsberg - EH VANCRAENDONCK, Westmeerbeek - VAN DER LINDEN Renaat, Zottegem - EH VAN DEN HEUVEL Jozef, Knokke - BR VANDER VENNET Kamiel, Arlon - VAN DOOSSELAER Denyse, Nevele - VANLOMMEL-BEUZELIN, Gent - EH VAN MELKEBEKE, Maarke - EH VAN OOSTVELDT, Russeignies - VAN POUCKE Ignace, Evergem - EH VERHULST, Beervelde - EH VERMEULEN, Hingene - VERSTREKEN J., Aarschot - EH VOS, Hallaar - VRANCKX Luc, Bekkevoort - WEZE Gustaaf, Gent - de EH pastoors van Wijnshagen en Waterland-Oudeman.

A.C.L., Brussel - Archief SINT-VINCENTIUSINSTITUUT, Deinze - BISDOM GENT, Gent - Bibliotheek MINDERBROEDERS, Gent en Mechelen - Bibliotheek OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN, Gent - Dagblad "Het Nieuwsblad", Gent - Dagblad "Het Volk", Gent - Instituut FRANCISCAANSE GESCHIEDENIS, Sint-Truiden - Kerkarchief Poesele - Kerkarchief Waasmunster - K.O.K. Deinze - PROVINCIALE BIBLIOTHEEK EN CULTUUR-ARCHIEF WEST-VLAANDEREN, Brugge - VRIJE LAGERESCHOOL O.L.VROUW VISITATIE, afdeling Poesele -

A A N V U L L I N G E N

=====

- Blz 32 : BRUSSEL - In St.-Goedele ontstond een verering in 1759.
 Blz 54 : GERAARDSBERGEN - Donatusverering in 1765.
 Blz 67 : VEURNE - lees ... naar de Sint-Walburgakerk. De broeders-
 schap werd er op 28 juni 1803 heringesteld ...
 WEST-VLAANDEREN : Er zijn (waren) nog onderlinge brandverzekeringen
 Sint-Donatus te AARTRIJKE, LICHTERVELDE, RUMBEKE en
 WOUVEN. Deze zijn echter door een grotere maatschappij op-
 geslorpt doch mochten hun naam behouden.

=====

I N H O U D

	blz.
VOORWOORD	3
INLEIDING	4
HET ZOEKEN NAAR BESCHERMING TEGEN HAGEL DONDER EN BLIKSEM BIJ ONZE VOORoudERS	5
DE "DONATUSLEGENDE"	9
HET ONTSTAAN EN DE VERSPREIDING VAN DE DONATUSVERERING	12
- Duitsland en Oostenrijk	15
- Groot-Hertogdom Luxemburg	19
- Nederland	20
- Frans-Vlaanderen	21
- Antwerpen	24
- Brabant	31
- Henegouwen	38
- Limburg	41
- Luik	44
- Luxemburg	46
- Namen	50
- Oost-Vlaanderen	51
- West-Vlaanderen	61
BIBLIOGRAFIE	69
DANK AAN ALLEN ...	71
AANVULLINGEN	72
